

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Darabos-utca 33. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: eg. sz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Néhány szó az idealizmusról.

Elnöki megnyitó a „Tiszavidéki lelkészi kör” 1901. márc. 7-én Majtison tartott értekezletén.

Tisztelt értekezlet!

Szívemből köszöntve lelkészi körünk megjelent tagjait, van szerencsém jelezni, hogy mielőtt értekezletünket megnyitnám, az *idealizmusról* óhajtok szólni egy néhány szót.

Sajnálom, hogy csak vázaltszerűen foglalkozhatom tárggyammal; de a helyzetemben beállandó változás folytán reám szakadt számos tennivalók sokkal inkább elfoglalták időmet, semhogy — mint szerettem volna — bővebb tanulmány keretében tárhatnám a tisztelt értekezlet elé a tárgyamra tartozókat.

Remélem azonban, hogy így is elérem azt a célt, a mit egy elnöki megnyitó beszéd-től általában várni lehet, tudniillik hogy gondolatokat, eszméket ébresztek, impressiókat keltek föl s ha talán új ösvényt nem nyitnék is ezzel a mi élethivatásunk mezején, oly húrokat pengetvén, a melyeknek hangja ott zeng keblünk mélyén attól a naptól kezdve, a melyen zászlónk alá esküdtünk, némi részben hozzájárulandok ahhoz, hogy a köznapi élet sivárságai között bénulásra hajló lelkiszárnyaink újabb kedvet kapjanak a röptülésre.

Mi az az *idealizmus*, tisztelt értekezlet.

Felületes elmék azt mondják: „hiu ködképek kergetése, üres légvárak építése, a való élet megtagadása holmi phantasmogóriák kedvéért, szóval ábrándozás a lehetetlenségek délibábos rónáin.”

Ha így és ez volna, akkor az idealistákra egészen joggal alkalmazhatnánk a költő szavait:

„Nézd a világot, annyi milliója
S köztök valódi boldog oly kevés;
Ábrándozás az élet megrontója,
Mely kancsalúl festett egekbe néz.”

(Vörösmarti.)

De a mélyebben járó elmék nem így tartják. Ezek szerint az idealizmus: *az eszmék kultusza, az életpályának magasabb szempontok szerinti mérlegelése s a való élet megnevesítésére törekvés*, s általában az egyéni, az individualis élet ama characteristicus határozottsága, melyet a római költő röviden, de találon ekként jellemez:

„Non me rebus, sed mihi res subjungere conor.” (Horác.)

Jegyezzük meg tehát, hogy az *idealizmus* nem csupán az eszmék kultusza, mert e meghatározás szerint az idealisták tábora legfőleg a bölcsészek, tudósok, illustris költők, szóval a meghatározott formák szerint kiművelt, magasabb intellectualis tőke fölött rendelkezők seregére zsugorodnék össze. Hanem szerintem is, az *idealizmus* az életpályák magasabb szempontok szerinti mérlegelésében s a való élet megnevesítésére irányuló törekvésben is nyilvánul egy szersmind, a mikor aztán az idealisták tábora természetesen jóval számosabbakat soroz magába.

Mert — hála az égnek! — a száz és ezerfelé ágazó kulturális életműködés mindenik terén vannak, akadnak olyanok, a kik hivatásukat nem a köznapi chablon, hanem az érzületöket, gondolatukat, akaratukat mozgató belső, nemesebb insinctus szerint mérlegelik és fogják föl, s vannak az emberi tevékenység minden mezején, a kik nem érve be a nem- és fajszerinti állati élettel, annak színvonalát emelni, annak existenciális lételét folyton-folyvást regeneráló nedvek föl-szívásával, s üdítő, elevenítő erők kifejtésével igyekeznek biztosítani, tökélyesbíteni.

Ugy van. Ilyeneket, a közönségesen ugynevezett prózai, ezer és ezer egyedekkel szemben, mindenütt találunk, az östermelők s ipari munkások egyszerű osztályától, a culturalis élettegyezők különböző rétegein át, föl az államférfiak magas klasszáig.

Mert szerintem már az az egyszerű östermelő vagy ipari munkás, aki hivatását úgy igyekszik betölteni, hogy a munkássági körében általa termelt produktum ne csak a köznapi szükségletet elégítse ki, hanem bizonyos aesthetikai kívánalomnak is eleget tegyen, bizonyos ethikai törvényszerűséget is mintegy kilehelljen magából, épp úgy idealista, mint az a népoktató, a ki az írás, olvasás, számolás gépies elsajátításában rejülő prózai ismereten felül, egy kissé magasabb méretű humánus, moralis és vallásos jellemszilárdságot is törekszik átplántálni növendékeibe. Vagy mint az a tudós, a ki a tudományok valamelyik ágát nem csupán kenyérkereseti cézzal igyekszik művelni, hanem részint „mehr Licht“ utáni vágytól ellenállhatlanul ösztönözötve, részint azért, hogy a kutatásai folytán napfényre kerülő igazságok közkinésé válva, kultur missiójában előbbre segítsék emberi nemünket. Vagy mint az a status férfit, a ki nem pusztán alanyi érzületének engedve, hatalmi aspirációk kielégítése okából igyekszik szerepelni, hanem sokkal inkább a nemzeti és állami közélet regenerálására, az alkotmány jogi garanciák megóvására és fejlesztésére sarkaló belső ösztönzés folytán.

És mert így gondolkozom az *idealizmusról*, sohasem tudtam tisztelt értekezlet rokonszenvezni azokkal, akik ha bármely életpályán vagy társadalmi körben fel-feltűnik egy-egy alak, a ki

az ezek által elfoglalt életpályát tisztultabb fel fogás, nemesebb izlés s önzetlenebb munkásság által szebbé, tartalmasabbá s a holnap számára is gyümölcsözőbbé igyekezik tenni, hát azt szinte idegenkedve fogadják s a gyakorlati élet szempontjából kicsinylőleg, dehonestálólág „nagy idealistának“ „levegőben járónak“ „phantastának“ s több effélének nevezgetik.

A mi az ozondús levegőjü felséges vidék a beteges, satnyúlt, görvélyes fizikumra nézve: ugyanaz az *idealizmus*, a különben fojtó gőzkörben élő, kórságos emberiségre nézve.

A tespedt, petyhüdt, mozgás nélküli élet fölemésztvén az atmosphära légeny tartalmát, fertőzővé teszi a szénsavval telített levegőt s ez a levegő szivatván be huzamos ideig, megtámadja az idegducokat, azoknak rugalmas izomrostjait elsenyveszti, kisorvasztja s a préda készen hull a halál ölébe. Ezt tanítja a szerves testek élettana.

S ugyanezen procedura ismétlődnek — csak hogy természetesen a lélek — élettan törvényei szerint — a szerves-értelmes lények felsőbb rendű életében akkor, ha az emberiség sorsának fő-fő intézője nem gondoskodnék időről-időre arról, hogy az *idealizmus* tisztább levegője áramoljék a fojtó párázattól telített lelkek világába.

A bezárt szobában égő mécses elalszik, ha megannyi olaja és bele volna is még, ha a le-

TÁRCA.

Adventi ének.

(A 65. Zsolt. nót.)

Kiáltó szó zeng a pusztában:
Ebredj fel ó ember!
Ne vesztegelj a bün álmában,
Midőn itt a reggel;
Közelget az Ur fényes napja,
A boldogabb idő,
A bús szívnek lesz viradatja,
Készüljetelek elő!

Tisztítsátok az Urnak útát,
Törjétek az ösvényt;
Teremjenek az irtott puszták
Megtérés gyümölcsét;
Mert az Isten kedves galambja
Csak úgy száll majd rátok,
Ha jöttére hálákat adva
Tiszta szívvel vártok.

Jövel, jövel Isten küldöttje,
Ki keresztelsz tüzzel,
Mert nélküled a föld szülöttje

Nem bir meg a bünnel;
Töltsd ki reánk az Isten lelkét,
Mert erőt csak az ad,
Idvességünk elközeledtét,
Segéld Jézus magad.

Te vagy a kit régóta várunk,
Idvességünk Úra,
Erősebb és méltóbb vagy nálunk,
Te, Isten Szent Fia!
Szerelmese égi Atyánknak,
A Messiás te vagy,
Testvéreid hozzád kiáltnak,
Jövel, Jézus, ne hagyj!

Kálmán Farkas barátom kívánatára, ki a két első sort motivumul adta,* irtam S.-A.-Ujhely, febr. 27. 1901.

Fejes István.

*Legyen szabad ez úttal — mert ilyen bibliai énekre nagy szükségünk van — mások figyelmét is felhívnom az ilyen bibliai textusokra. Malakiás szőlő-ves-zeje ott van már a 168. Urvaacorai énekünkben, de — mint Méliusz atyánk mondja — nagyon paraszti módon; segíteni kéne! Husvét másodnapjára ott van az Emmausi út! (Luk. ev. 24.) felséges textus! A németeknek sok ilyen énekeik vannak, magyarra is van fordítva egy a régi énekesben: Maradj velünk mi Krisztusunk, mert már este felé járunk, azon nótán: Krisztus ki vagy nap és világ. — Próbálkozzék meg vele valaki, s küldje hozzám.

Kálmán Farkas.

vegő oxigáló alkatrészét már fölemésztették körülötte; új, friss levegő áramot bocsátva azonban a szobába, újra éled a már csak pislákoló méces és világít a házban levőknek.

A földhözragadtság prózaiságában élő társadalomnak, kisebb-nagyobb testületi köröknek lehetnek ilyen égő mécsesei; de mit érnek azok, ha nem juthat hozzájuk üdítőbb, elevenítőbb légáramlat? Végre is sötétben hagyják környezetüket, a sötétségben pedig legfőlebb „bolond gombák” és rothasztó csírák ha tenyésznek csupán.

Bizony tisztelt értekezlet! Nem nehéz elgondolnunk, hogy mi lett volna emberi nemzetünk, ha koronként „nagy idealistákkal” meg nem ajándékozza az Örökkévaló. A néger és pápuák vad törzsei maiglan is fogalmat nyújthatnak az idealisták nélküli, nem socialis — hanem csupán tengődve éléről.

Egy szélesebb körű tanulmány keretében igen helyén való lenne itt rámutatni arra, hogy: mennyit, de mennyit köszönhet emberi nemünk azoknak, a kiknek lelke szinte megterhesült vala, — mint a régi rómaiak mondták a „vates”-ekről: „deum pati” — az *idealizmus* felséges tartalmától s az eszmék kultuszában, az élethivatás magasabb nézőpontok szerinti betöltésében, a szürke élet szebbé, nemesebbé tételében fáradozva lobogtatták életfáklyájukat.

Ám én ezt most itt nem tehetvén, engedje

meg a tisztelt értekezlet, hogy csak *egyre* irányítsam a becses figyelmét. *Arra* tudniillik, a ki fölötté minden földi elemek, fölötté minden anyától születettnek, egy maga többet tett az emberi nemzet regenerálására, mint a mennyit tehettek volna, vagy tehetnének az emberi nemzet összes, már defungált, vagy még csak ezután fungáló erős elméjü, vagy szívü idealistái. *Ő* reá, a ki mellett epigonok-epigonjává törpülnek emberi nemzetünk legfenségesebben szárnyaló idealistái is. *Ő* reá, a ki egy magában egyesíté mindazt a fényt, mindazt a meleget, mindazt az energikus erőt, a mi a porból föltenyésztő *idealizmusnak* valaha csak igaz tartalmat adhat, és a mi ezt mozgásba hozhatja, éltetővé, gyümölcsözővé teheti.

Kire céloznék másra, mint az Ur Krisztusra, idvességünk dicső Fejedelmére?

Készséggel elismerem emberi, tisztos érdemét bármely föld fiának, ha egy-egy olyan eszme kultiválásának s propágálásának szenteli életidejét, talentumát, a mely a köznek csak javára, üdvére, szolgálhat.

De vajjon elmondhatná-e magáról valaha az ilyen is, a kinevetetés veszélye nélkül, hogy: „Én vagyok a világ-világossága!” Bizonynyal nem. Gyarló, mécsvilág csupán, fogyasztva a „jóra valóság” gyöngé olaját.

Nem tudom eléggé becsülni azt a halandó társunkat, a ki életpályáján lelkes odaadással

A rabsegélyző egyletekről.

(Felolvasatott a debreceni jogász- és tisztviselő-kör helyiségében 1901. február 10-én.)

Mélyen tisztelt uraim!

Valamivel több, mint egy évvel ezelőtt, 1899. november hó 14-én felolvasást tartottam ugyanezen a helyen s ugyanebben a körben „Vallás és emberszeretet a fogházügy szolgálatában” cím alatt, a mely felolvasásomban, e tárgyra vonatkozólag tett tanulmányaim s fogházi lelkészi saját tapasztalataim alapján általában a fogházügyről s az egyháznak és a társadalomnak e téren való emberbaráti munkáiról emlékeztem meg, felhíván felolvasásom végén városunknak főleg nagy és illustis jogász-társadalmát egy rabsegélyző egylet megalakítására, miután ilyenekre találhatunk már hazánk több törvényszékének területén

Hála ennek a jó debreceni társadalomnak, az elvetett mag megfogamzott a termékeny talajban: összejöttünk egy rabsegélyző egyesület megalakítására, alapszabályokat készítettünk, melyeket a magas belügyminisztérium megerősített, s most már szervezkednünk kell a munka életbehívására. Tudom, hogy nem az enyém az érdem, de azoké a nagynevű jogászoké s társadalmunk vezető nagyjaié, a kik az eszmének testet tudtak adni. De mert a dolog engemet is közelről érdekel, engedje meg nekem ez a mélyen tisztelt hallgatóság, ha, mint az az ó szövetségi prófétai kiáltó szó, még egyszer fölemelem az én gyöngé hangomat, s a

miről a mult alkalommal, célohoz képest esa röviden szólottam és szólhattam, kissé részletesebben beszélhessek most a *rabsegélyző egyletekről*, ezeknek céljáról, az eltenök emelt ellenvetésekről, áldásos hatásokról s a ma hazánkban fennálló ilyen egyletekről.

Tisztelt hallgatóim!

Voltak-e benn valaha egy fogházban; látogattak-e meg valaha egy börtönt; avagy kerestek-e magoknak alkalmat benézni egy nagy fegyintézetbe, hogy tanulmányozzák a társadalom esettjeinek ottani erkölcsi, szellemi és lelki nyomorúságát?! Előbb tartott felolvasásom ideje óta én jártam már a nagyenyedi, a váci, a lipótvári fegyházakban; fölkerestem a szegedi csilagbörtönt, a budapesti gyűjtőfogházat, a nagyváradi, miskolci, kecskeméti, marosvásárhelyi fogházakat, s mindenütt azzal a határozott céllal jártam, hogy tanulmányozzam azokban a letartóztatottak életét s azt a humanitarius munkát, a melyet körülöttök és érdekökben a keresztyénség szelleme, a samaritanismus lelke által áthatott állam és társadalom folytat. Láttam mindenütt a lelkiösmeret tüze által égetett, a bűnbánat Golgotháján járó szegény, megtört lelkeket, otthon maradt családjaikért jajongó, megkeseredett sziveket, s hallottam a keserü gyötrődést: mi lesz ő belőlök, ha majd kiszabadulnak s helyet kell keresniök, munkát kellene találniök abban a társadalomban, a mely őket megvetvén, nem akarja többé visszafogadni saját kebelébe? Saját fogházi lelkészi tapasztalataim körében mind újra megjelennek előttem azok a családfentartótól meg-

csüng, s annak folyton szem előtt tartásával halad előre, a mit Horác mond, hogy: „Si paulum a summo discessit, vergit ad immum.“

De vajjon elmondhatja-e magáról valaha az is azt: „Elvégeztem a mi rám bízott“ „Meggyőztem a világot.“ Bizonyíthatja, hanem csak ezt: „Homo sum: humani nil a me alienum puto.“ (Terentius).

Mit akarok én mindezzel mondani? Csak azt, hogy az eszmék kultuszáról, az életpálya magasabb szempontok szerinti mérlegeléséről s az élet megneveléséről lévén szó, idvességünk Fejedelme mellett eltörpülnek a minden korok és idők összes ideálistái. Hiszen *Ő* nem csupán kultiválja a legfelségebb eszméket, hanem azok *Ő* benne incarnálódnak; *Ő* nem csak magasabb szempontok szerint mérlegeli földi pályáját, de megfutja azt úgy, hogy örökkényű napként tündöklék útja a szellemi élet firmamentumján; *Ő* nemcsak törekszik az élet megnevelésére, hanem *Benne* megnevelésül az élet úgy, hogy *Ő* érette még a bűnös földre is kegyelemmel néz a mindenneknek Atyja.

S most fölvetem a kérdést: mik vagyunk mi? Nemde szolgálai a testet öltött Igének. A szolgál, — megmondotta *Ő* — nem lehet nagyobb az *ő* uránál. Bizony mi sem lehetünk *Ő* nála nagyobbak. De kell, hogy tisztünk szerint cselekedjünk. Megbízatusunk nagyon, közvetlen

ugyan nem *Ő* tőle, hanem az anyaszentegyház-tól, melynek *Ő* feje. Megbízatusunk mire terjed ki? essentialiter: az *eszmék kultiválására*. Vajjon az eszmék között helyet foglalhatnak-e azok, a miket a csapongó korszellem divatos áramlatai vetnek fölszínre? Nem. Azok az eszmék: a hit, reménység és szeretet szent eszméi, tehát az Isten országi eszmék lehetnek egyedül. A miket ezek az eszmék felöltenek, azok túlhatnak még az enyészetre, még a halál birodalmán is. Éppen azért ezeknek az eszméknek a szolgálata a léleknek bizonyos magasabb szárnyalását igényli.

Levonom hát a consequentiát, és ki merem mondani a tételt, hogy: *nekünk igehirdetőknek, lelkipásztoroknak idealistáknak kell lennünk, idealistáknak az élet mindennemű viszonylataiban.*

Mit jelent ez más szavakkal? Azt jelenti, hogy: vérünkben kell lenni a buzgóságnak, alaptermészetünkkel kell válni a lelkesedésnek, hozzá kell forrva lennünk az istenországi eszmékhez úgy, hogy azok, ha mindennek sülyedeznek is körülöttünk, az emberi vélemények, emberi bölcseségek és emberi szenvedélyek süpedekeiben, égfelé irányuló természetöknél fogva mindig kiemeljenek a környezetből, s föntartsanak abban a légkörben, a hol folyton éltető; folyton üdítő, folyton nemesítő áram lengedez.

Azt mondhatják erre némelyek: „hogy mi

fosztott, sokszorosán árva gyermekek, kiknek fázó didergése, éhező keserve, sápadt arca mindig megreszketteti az én lelkemet, s arra hív föl, azt parancsolja én nekem: tégy, ha tudsz értünk valamit tenni; emeld fel, ha fel tudod hangodat emelni; hiszen te lelkész vagy, a kinek az a kötelessége, hogy zörgess a bezárt kapukon bebocsátásunkért, s esdj és könyörögj irgalmat az irgalmas szívektől. És ha látom, én, a tanult ember, azt a rettenetes szellemi elmaradottságot, a melyben azoknak a szerencsétlen letartóztatottaknak nagy része sinylődik, bizony *ő* bennök látom legfőképpen megvalósulva azt az *ő*-szövetségi nehéz mondást: elvész a nép, mely tudomány nélkül való. Azt szeretném én, azt akarom én, hogy a kik már elvesztek, vagyis a kik még csak veszendőben vannak, ne semmisüljenek meg végképen, mert az elveszetteket, a veszendőket még meg lehet találnunk s meg is lehet mentenünk, de nincsen az irgalomnak olyan balzsama, a melylyel a végleg megsemmisülteket meg lehetne gyógyítanunk.

Tisztelt uraim!

Minél tovább működöm fogházi lelkészi hivatalomban, s minél több letartóztatási intézetet keresek föl, annál melegebb szeretettel csüggök ezen az én munkámon, s annál élénkebb bennem a vágy, hogy Istenadta erőmhez képest én is tegyek e téren valamit.

Debreceni és Hajdu megyei rabsegélyző egyesületünk tényleges megalakulásának küszöbén állván, engedjek meg nekem, hadd beszéljek hát valamit — mint már

fentebb jeleztem, — a rabsegélyző egyesületekről. Keveset akarok a külfölddel foglalkozni, hogy annyival többet beszélhessek e téren való hazai állapotainkról.

A külföldi nagy számu fogházi egyesületek között mindenesetre legnevezetesebb a már évtizedek, mintegy 60 év óta fennálló Rajna-westfaliai börtönegylet, a mely azt tűzte ki céljául, hogy a letartóztatási intézeteket lelkészekkel és tanítókkal lássa el, hogy a foglyokat kellőleg osztályoztassa s hasznos kézimunkákkal láttassa el, s kiszabadulásuk alkalmára a megjavult és szükölködő foglyokat megfelelő otthonhoz és munkához juttassa, s az ilyen egyesületek közvetítik aztán a megengedett érintkezést a foglyok és családjaik és a foglyok által elhagyott gyülekezetek között is. A mennyiben pedig ezek az egyesületek nagyon sokszor tapasztalni kénytelenek azt, hogy az elbocsátott feleket igen sok esetben egyáltalában nem tanácsos abba a környezetbe visszabocsátani, a mely őket börtönbe juttatta: kölesönviszonyban állanak például a németországi börtönegyletek egymással, s kiszabadult rabjaikat eredeti lakóhelyöktől távol eső provinciákba szállítják, avagy, míg részökre hely nem található, ugynevezett asylyumokban helyezik el. Hogy milyen áldásos mindez a munka, hogy milyen fontos az a működés, mely a letartóztatottak lelki világának emelésére akar szolgálni, elgondolhatja azt mindenki, ha a letartóztatottakat minden lelki gondozás nélkül, magukra hagyottaknak képzelvén, letartóztatási intézeteinket olyan erődöknek látja, a melyekben a bűnösök világának seregei haragra állanak, hogy a

idealisták legyünk mindnyájan, utópia az egész.“ Mi az az utópia? Azt olvastam valahol Lamartine után, hogy: „az utópia „időelőtti igazság.“ Nohát tagadom, hogy állításom ilyen „időelőtti igazság“ volna. Előbb már rámutattam, hogy nincs oly kultur életműködési kör, a melyben idealisták ne akadnának. S hogy az igehirdetőknek általában ilyeneknek kell lenniök!... Nem is túlkivánság, nem is lehetetlen, sőt még csak nem is nehéz ez.

Először is: interna vocatio, belső hajlam, arravalóság okvetlen megkívántatik a legutolsó kézművességhez is. Ha ez megvan, már buzgón kezdhet, sokra mehet, halad a ki megindul, csak porban ne fetrengjen, mint henye s gyáva erő. (Vörösmarty.) Azután meg: természetesen a vadfa nem fog teremni józú gyümölcsöt soha; de ha beoltjuk: akkor igen. Hát bé kell oltatnunk nekünk is mindnyájunknak ama szőlőtöbe, az Ur Krisztusba, és a hatás kétségkívül nem maradhat el. Kitől kívánhatni ezt inkább, mint azoktól, a kik az Istenországi eszmék kultiválására s az élet megnevelésén fáradozásra hívatvák? Megmondotta Urunk, s ma napság első helyen talán éppen velünk kell e mondását valóban szívünkbe vennünk, megmondotta: „Maradjatok én bennem, és én is ti bennetek... a ki én bennem marad és én is ő benne, az terem sok gyümölcsöt, mert nálam nélkül semmit nem cselekedhettek.“ (Ján. ev. XV. 4—5.)

Ugy van. *Nála nélkül semmit nem cselekedhetünk.* Mert bizonyos, hogy a tövisről senki sem szed szőlőt, sem a bojtórjáról fügét. (Máté ev. VII. 16.) Azonképpen az Ur Krisztusba oltatás nélkül senki sem lesz közülünk az Istenországi eszmék hű kultiválója, hanem leszen rest és hitvány szolga.

A mikor aztán természetesen *életpályáját sem fogja soha magasabb szempontok szerint mérlegelni.* S mi lesz mi belőlünk, ha pusztán közkereseti szempontból mérlegeljük pályánkat? Béres had és semmi egyéb. Oda süllyedünk igenis azok közé az emberek közé, a kik azt tartják és vallják az Aesopos szamarával, hogy: „Quid interest, cui serviam, clytellas dum porto meas.“

Nem, nem! Gondolatnak is fagyasztó, hogy éppen az a status, éppen az a társadalmi branches a melyik a legfenségesebb eszmék kultiválására vagyon hívatva, s a melyik a föld megizelő sava tartozik lenni, éppen az dehonestálja magát ennyire. Minden ember annyit ér, a mennyire maga-magát becsüli s viszont minden pálya annyit, a mennyire betöltői taksálják. Mi nekünk már csak azért is idealistáknak kell lennünk, hogy pályánk kulturmissióját kellően tudjuk taksálni.

Hiszen különben sincs pálya, mely elé magasabb missió volna tűzve, mint a mienk. *Megnemésíteni az életet!* Kell ennél magasabb,

megszabadulás pillanatában, új kincsekre új vérre epedvén megrohanják a védtelen emberiséget. Ne kicsinyeljék, tisztelt uraim, ezeknek a rabsegélyező egyleteknek a munkáját!

Tisztán áll előltem az ellenvetés, hogy kár ezekkel a humanitarius törekvésekkel elkényeztetni a foglyokat, hiszen akárhány olyan ember van, a ki megszeretvén a börtönélet tisztaságát, rendjét s az ottani tühető élelmézést, kiszabadulása után újra csak a bűnre vetemedik, hogy visszajusson börtönébe. Hátha még azt is megtudják ezek az emberek, hogy a társadalom, fogságuk esetére hátramaradott családjaikról is gondoskodik: bizony, bizony, mondják ezek az én ellenfeleim, — még jobban meg fognak népesedni börtöneink. Ennek azonban határozottan ellene mond a statisztika, mert azokban a külföldi országokban, hol rabsegélyező egyletek vannak ma aránylag kevesebb a letartóztatottak száma, mint a mennyi a korábbi időkben volt, a visszaeső bűnösök száma pedig rendkívüli mértékben aláhanyatlott. Hogy vannak visszaeső bűnösök külföldön is, hazánkban is, azt én nagyon jól tudom, mert nem vagyok olyan idealista, a ki azt hinném, hogy például én az én fogházi prédikációimmal s magán lelkipásztori beszélgetéseimmel a legkonokabb bűnös is meg tudnám téríteni, mert tudom, hogy vannak olyan szerencsétlenek, a kiknek vérökben van a bűn, s a kiken egyedül Istennek Szentlelke segíthet, de tudom azt is, multkori felolvasásomban példákat is idéztem reá, hogy vannak, és pedig nagy számmal

olyanok is, kiknek használ a szép szó, orvosság a jó beszéd, s kik szent fogadásokkal, melyeket meg is tartanak, jönnek ki a börtönökből a szabad életre. Vajjon, ha száz bűnös között például huszonöt is a visszaeső, kárba veszett volna az a munka, a melyet mi hetvenötnek lelke fölépítésére fordítottunk?

Jól tudom, hogy esetleg mosolyt fognak költeni azok az én szavaim, a melyeket most mindjárt mondanok. Én különbséget, és pedig igen nagy különbséget látok a társadalom söpredéke, az ugynevezett csirkefogók, s azok között a bűnösök között, a kiket mi fogházainkban, börtöneinkben s fegyházainkban gondozunk. Ezek ugyanis, — most méltóztassék egy kicsit mosolyogni — a bűnös társadalomnak mintegy elitejét képezik; s míg a közigazgatási hatóságok börtönei lakóinak nincsen otthonuk, nincsen családjuk, nincsen kenyerek, tehát ők igen s, visszakiváncsoznak oda, hol fekhelyet, kenyeret találnak: addig, a mi bűnösök a legtöbb esetben otthont, családot és sokszor rendezett vagyoni viszonyokat hagyván el, vajmi nagyon ritkán vágyakoznak oda vissza, hol ők mindezekről megfosztva tengődnek. Mert, higgyék el azt én nekem, tisztelt uraim, az a fogházi levegő, az a lélekölő magány, a lelkiösmeretnek általunk oly sokszor felhívott szózata általában mind az az eszköz, mely nekünk, a letartóztatási intézetek tisztviselőinek rendelkezésünkre áll: mindazok nagyon alkalmasok arra, hogy megsűrjék az embert, hogy magába térítsék.

(Vége köv.)

Csiky Lajos.

dicsőbb, szentebb hivatás? S hogyan birunk nemesítőleg hatni az életre, ha nem hordozzuk magunkban a nemesítő életföltételeket?

„Akármilyenek is a külső események, maga az ember teszi a világot, mely a maga folyását az ember erkölcsi hangulata, erkölcsi és értelmi eszméi és érzelmei szerint szabályozza, az ember belvilágától függ a társadalom külsőleg látható állapota.“ (Guizot.)

Más szavakkal, ha az *idealizmus* szárnyain nem igyekszünk kiemelkedni a bennünket körülvevő életforgatagból, sohasem fogjuk meglátni annak szennyes tajtékzását, és nem fog bennünket soha semmi arra sarkantyúzni, hogy az élet megnevesítésén fáradozzunk. Leszünk só, a mely megízeltlenül s már nem jó semmire, hanem hogy kivetessék és megtapodtassék mindenektől. (Máté ev. V. 13.)

Tisztelt értekezlet!

Erős, tántoríthatatlan meggyőződéselem, hogy a ki amaz égi forrásból, az *idealizmus* elevenítő vizéből nem ivott: bármely életpályán csak kontár marad s a napi kenyérért kinlódó béres. Minket hivatásunk magasabbra kötelez. Szolgálni *Urunkat* az *Ő* benne testet öltött istenországi, felséges eszmék kultiválásával, szolgálni életpályánk magasabb szempontok szerinti mérlegelésével s az élet megnevesítésére irányuló szent buzgósággal. Ez a legtisztább, legmagasztosabb *idealizmus*.

Azonnal végzek.

Ime pogány férfiak ekként buzdítanak: „Nihil omnino faciamus, unde decus non eluceat gloria.“ Igy Seneca. Quintilian pedig így: „Nitamur semper ad optimum, quid facientes, aut evademus in summum, aut certe multos infra nos videbimus.“

Idvességünk fejedelmének nyelvére lefordítva azt mondják ezek, hogy: „Ügy fénylnek a ti világoasságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket és dicsőítsék a ti menynevei Atyátokat.“ (Máté ev. V. 16.) Ugyancsak *Ő*, amaz *Első* és *Utolsó*, a ki meghalt vala és él azzal biztat egyen-egyen mindnyájunkat: „Légy hív mind halálig és néked adom az életnek koronáját.“

Ezzel az értekezletet megnyitom.

Majtis, 1901. márc. hó.

F. Varga Lajos

Levél Csermőből.

(Egy szerkesztői megjegyzés. Két halálozás. Öt lelkészválasztás. Szavazatbontás N.-Szalontán. Népszámlálási adatok Csermőről s egy naiv kérelem.)

A múlt hó 15-éről keltezve e b. lapok 4-ik számában egy rövidke levelet voltam bátor írni — melyet nt, szerkesztő úr mindenre kiterjedő figyelme helyeslő

megjegyzéssel kísért — mely körülmény azon édes reményben ringat, hogy ha érettem nem is, de a szerkesztői megjegyzésért e lap nyájas olvasói (kik talán ha én nem írnék, még nyájasabbak volnának.) el is olvassák az igénytelen levélkét. (Egy nagyrabecsült lelkészársam páne kézzel foghatólag volt szives bebizonyítani e föltevésém igazságát. Szives köszönet érte!)

Azonban nem az én levelemre tett szerkesztői megjegyzésről, hanem az egy az azon számban Tukaes Lajos által írott „Nekrolog“ egyik passusára tett megjegyzésről jut eszembe az, minek itt kifejezést óhajtok adni — teljesen osztván ugy a nekrolog írójának, mint a szerkesztő úrnak abbeli véleményét, hogy nem volna szabad a legkisebb eseménynek sem nyom nélkül eltűnni egyházi életünkben s például a haláleseteknél, ha a gyászolóktól nem is lehet kivánni olyankor gyors intézkedést — talán az ott fungáló lelkész (kit mindenesetre elég jókor értesítenek) idejekorán értesíthetné az egyházmegye területén működő lelkészeket s tanítókat. A múlt évben a nagyszalontai egyházmegyének két lelkésze hunyt el — az egyik nekem is kedves jó barátom — gyülekezetétől távol szülei házánál a másik hosszú életének működési terén. Az előbbi *Gaal György* f.-tótí, az utóbbi *Szondy Imre* kis-peregi lelkész volt. Nekrologjaik megjelentek! Legyen emléküik áldott!

Volt a nagyszalontai egyházmegyében a múlt évben öt lelkészválasztás is, melyekről azonban még tudtommal e b. lapokban tudósítás nem jelent meg a mi pedig azért sem lett volna felesleges, mert azokból is láthatná a világ, hogy a mi *Széll Kálmánunk* alatt (t. i. a mi esperesünket értem) már eljutottunk a „tisztá választások“-hoz. (Fama szerint Kis-Peregen csak a bor volt tiszta a mit pohárba töltöttek). Elég az hozzá, hogy *Kis-Peregen* Szabó János lórant-házi lelkészszel szemben az apa után a fia *Szondy Géza* sz.-leányvalvi lelkész lett megválasztva. *F.-Tót* meghívta *Józsa Károlyt* Agyáról. *Agyáért* meg *Fogarassy Balint* otthagya a domesztika emlőin általa nagyra nevelt *Radna-Lippát* — a hová aztán a hivek az ifjú Timotheust hívták meg, *Virágos Sándor* személyében. A *Kozma Zsigmond* barátunk eltávozására *N.-Bajomra* két választást is vont maga után. *M.-Sas* a múlt év. dec. 9-én lelkészt választott — a hol a szavazásnál *Nagy Márton* fenesi lelkész kedves barátunk 25 szavazattal harcolt kisebbségben *Szabó Imre* fényeslitkei lelkész 95 szavazatával. *Kozma Zs.* azonban nemcsak m.-sasi pap, hanem egyh. m. lelkészi aljegyző is volt s az az állás is megürülvén arra a presbytériumok nagy többségének bizalma Arad jönevű fiatal lelkészét *Csécsi Imrét* hívta el. A szavazatok felbontása ez évi jan. 14-én volt s 54 szavazatból 32 Csécsire esett, a többi 22 szavazat 5 lelkész között oszlott meg. (Én szerencsére nem voltam az öt között.)

Ha már így benne vagyunk a választásokban örömmel említem fel, hogy az aradi nagy jövőjő egyház presbyteriuma szintén a múlt évben töltötte be pályázat útján s. lelkész vallásitanítói állását *Uray Sándor* atyánkfiaival. Komoly tárgy ifjú me-ternek! Vajha sokáig ott maradna!

Ha már Csermőből írok, *Csermőről* is írok valamit. Mi volna aktuálisabb tárgy, mint a népszámlálás.

Nem hiába 115% nálunk a községi pótdó — de illő apparátussal ment nálunk a népszámlálás is. Egy r. cath. pap, egy állam iskolai tanító, 2 s. jegyző, egy gyógyszerész és egy gazdász működtek (6 k. napi-

dijért) 10 napon át. (Az oláh tanítót nem terjesztette föl biztosul a község feje — nem a bíró, közjegyző — mert *nem tud magyarul*, a református papot meg mert *nem tud oláhul!*!). Van Csermőnek 3615 lakosa — majdnem 1000-rel több, mint 1891-ben. Vallás szerint így oszlanak meg:

G. kel. fi. 995. — nő 940. — 1935. R. cath. fi 470. — nő 525. — 995. Ev. ref. fi 254. — nő 289. — 543. Izr. fi 77. — nő 65. — 142.

Érdekes lehet a statisztikusok előtt, hogy a r. cath. és ev. ref.-oknál a nők — a g. kel. és izr.-nál pedig a férfiak vannak túlsúlyban. Hogy azonban a nagy számmal levő vegyes házasságnál a vallás rovata nincs miadenütt helyesen kitöltve — azt határozottan állíthatom

Most pedig térjünk naiv kérelemre — mely nem más, mint az, hogy én elég naiv és bátor vagyok e b. lapok minden reudü és rangu *jó módú* olvasóit föl-kérni, hogy segítsék meg ezt a jobb sorsra érdemes s az oláhság nagy tengerén fontos nemzeti missziót teljesítő kis egyházat egy 2000 frotos *kamat nélküli kölcsönnél!* mert különben lelkész-tanítója minden congruáskodás dacára is kénytelen lesz — *melegebb tájékra* költözni! (Annyi fa ugyanis még itt az „Erdő-hát“-on sem terem, melylyel a csermői ref. paplakot melegre lehetne fűteni.)

Azonban ez a két ezer frotos (vagy ha úgy tetszik 4000 korona) kamat nélküli kölcsön — nem lenne új dolog Csermőn. Mi ugyanis az Ur 1895-ik esztendejében semmi kép nem tudunk volna templomt és iskolát (egy fedél alatt van s igen diszes) építeni — ha arra a célra *Sinka Vilmos* még akkor csermői birtokos nem adott volna nekünk 2000 frotot kamat nélkül kölcsön — mert nekünk csak 1000 frotunk volt s az Orsz. Közalap (legyen érte hála) csak 1000 frotot adott, a templom és iskola pedig 4000-be került.

Az a *Sinka Vilmos* úr azonban r. cath. ember, sőt r. cath. egyházunknak egy másik jóltevője úgyszólván megszilárdítója *Vásárhelyi Béla* úr is, ki meg 1893-ban 10 hold földet ajándékozott az egyháznak — nyomorúságos lelkészi fizetésének javítására. Ha ez a most is élő 2 r. cath. vallású úri ember jónak látta azt cselekedni — a mit cselekedett — én nem találnám természetellenes dolognak, ha most meg 2 ref. vallású jó módú ember buzdúlna úgy föl, hogy a csermői egyházat a fentjelzett módon megsegítené. Ez annyival inkább lehetséges volna, mert én azt hiszem, hogy az áldásos működésű s a református egyháznak egyedüli krisztusi szellemű intézményének az Országos Közalapnak is csak azért nincsenek újabb alapítói vagy jól tevői, mert a jót tenni vágyó gazdag hitsorsosok vagy kevesen tudnak róla, vagy pedig azt hiszik, hogy a leendő debreceni egyetem menti majd meg a református egyházat a sokak által jósolt (de általam el nem hihető) végpusztulástól.

Hát hiszen mit is mondott egy régi bölcs: „Semmi sem bizonyos, még az sem bizonyos, hogy semmi sem bizonyos.“

Egy azonban én előttem bizonyosnak látszik: hogy ez a csermői papi-lak (fából van az egész) nem-soká összedül! *Quod Deus avertat!*

Csermő, (Aradm.) 1901. febr. 14.

Vadas Gyula,
lelkész-tanító.

TANÜGY.

„Tanítsunk református hittant.“

E lap közelebbi számában *Sinka Lajos* „vallástani tananyagunk“ című cikksorozatát befejezván, annak vége felé a most használatban lévő *vallástanról* ezeket mondja: 1. „Nagyon is általános az anyag összeállítása. 2. Hibás a módszer, mely e feldolgozás alapjául szolgál.“ Miután úgy ezekhez az állításokhoz, mint különösebben azok indokolásához pár szavam volna, méltóztassék nagytiszteletű szerkesztő úr becses lapjában e felszólalásnak helyet adni.

Az első pont alá foglalt állítását így indokolja *Sinka Lajos*: „Oly nagy általánosságban mozog a hit és erkölestani anyag e kézikönyvben, hogy p. u. az egészet áttanulja a növendék és még sem jut annak tudatára; vajjon melyik felekezethez tartozik tulajdonképpen?“ Továbbá: „Annyit lát és megfigyelhet, hogy ő keresztyén, de bizony azt innen ki nem olvashatja, hogy református vallású.“ „Az általános keresztyénség álláspontján van megszerkesztve az egész könyv, a mi bizonyos határig szükséges, de a mi aztán túlhatva saját konfessionális hitelveink rovására történik. Pedig vallástanításunkban, kivált itt a felső fokon, szükséges kifejezésre juttatni református felekezeti felfogásunkat.“ S végi ezzel: „Református hittant tanítsunk!“

A második pont indokolása nem ily merész; mindössze abban csúcsosodik ki, hogy katechetikai módon, azaz kérdés-feleletekben írjunk vallástant.

Ez utóbbira megjegyzem, hogy teljesen a felfogás dolga. Lehet érvelni mellette s ellene egyaránt. Különben a szóban forgó s közlő alakban írt vallástani kézikönyv anyaga fel van dolgozva kérdésekben is a hozzá készített vezérkönyvben. Ott ugyanis mindenik szakaszocska kérdései összeállítottak. Csak rájuk kell keresni s aztán lehet tanítani, a kinek tetszik, kérdés és feleletekben az egészet. A pályázati hirdetés annak idején úgy kívánta, hogy közlő legyen a tankönyv előadási módja, mert így a könyv terjedelme nem lesz oly nagy, mint a kérdés és feleletekre szaggatással s jut hely a vonatkozó szebb bibliai helyek és énekversek idézésére, melyek a *Sinka Lajos* által feldicsért kis kátékból többnyire hiányoznak. S hogy ezek a kis káték a *Sinka Lajos* által szintén hangsúlyozott ama kívánalomnak, hogy a gyermek belássa, miszerint az ő „hitelvei, életének tetteiben való megnyilatkozásai ott sarkalnak a biblián, a Krisztus és apostolok tanításán“, miképp feleltek meg bibliai idézetek nélkül, egyszerűen csak állítva, de soha sem bizonyítva: köztudomásu dolog.

Hanem az igaz, hogy a kényelemszerető tanítók kevesebb fáradsággal taníthatták be a kérdés és feleleteket szép egymásutánban: nem kellett a kézikönyv szövegéből fő, mellék, kiegészítő kérdéseket alkotni; nem kellett vezérkönyvet böngészni. Sőt a kérdéseken kívül egyebet akár meg se tanultak legyen a nevezett urak: fujta a gyermek a feleletet, mint a karikacsapás. Az egymásra következő kérdéseket darab papírról vagy épen a kézikönyvből kilesegetni akárhányszor láttam még közvizsgálatokon is. S most azt kívánják tőlünk, hogy a kézikönyv egész szövegét betanuljuk, még pedig annyira, hogy kérdéseket legyünk képesek belőle feltenni? Ez már több a soknál. Térjünk vissza az elhagyott régihez, a kipróbált jóhoz, a kényelmeshez annyival inkább, mivel az Egri kátéban is így találjuk, s mert református tanügyünk, — mint közönségesen

tudva van, — eddig is a római katolikus paedagogusok nyomán haladt és tanítóinknak annyira az egyházi főhatóságok által kiadott vallástani tankönyvek szavaihoz, betűihez kell tapadni, egy jottát sem változtathatván meg és sem többet sem kevesebbet nem adhatva, mint a róm. katolikusoknak. Még azt sem szabad megmondani a 3-ik osztályu gyermekeknek, ha t. i. nincs a kézikönyvbe beleírva, hogy ők református vallásuak s egyedül csak a református anyaszentegyház tartotta meg az igaz hitet stb. Szegény tanítók! — hát még Sinka is gépeknek tart benneteket?

Azonban mint előre bocsátam, nem ez a dolog lényege, hanem hogy református hittant tanítsunk! Megírja Sinka felelősségében indokolásában, hogy a most használatban lévő nem az. No szépen vagyunk! Az egyházkerület kiad egy hit- és erkölestant, használatát kötelezővé teszi s ime kiderül, hogy az nem református. „Valami általános keresztyén, de abból ugyan ki nem olvashatja a gyermek, hogy ő református vallásu!”

Na hát arról a könyvről illet még nem mondott eddigelé senki. Ez a Sinka tulajdon felfedezése. Azt mondták, két vagy három egyházmegye tanító-sága nagy általánosságban, ép úgy, mint most Sinka, megírta, hogy a könyv „nyelvezete nehéz a gyermeki felfogáshoz és értelemez”, de református voltát nem vonták kétségbe. Igaz, hogy az a két vagy három egyházmegye tanító-sága ma is adós a válaszással a népiskolai tanügyi bizottság évekké elelőtt közölt ama felhívására, hogy t. i. bírálatukat ne ily nagy általánosságban tartsák, hanem pontról-pontra indokoltan mutassák ki azokat a nehéz, gyermekektől fel nem fogható helyeket. A nyelvezetről mondott általános bírálat tehát nem új dolog, hanem a reformátusság kétségbevonása egészen új, meglepő, sőt merész vállalkozás.

Hát kérem ez a könyv melyet történetesen én írtam, mint címlapjára ki van nyomva, pályamű volt s mint ilyen, hosszas és beható bírálaton ment keresztül. Bíráloí heten voltak: 4 lelkész (egy esperes, két egyházkerületi tanácsbíró, egy a tanügyi dolgokban szaktekintélyvel bíró lelkész), egy tanítóképző intézeti igazgató (boldogult elődöm) és két debreceni tanító. És ez a bírálo bizottság egybehangzó véleménynyel ajánlotta a művet elfogadásra, különösen kiemelve annak igaz református voltát. Hogy ezek a bírálo, — eltekintve most minden mástól, — ne ismernék annyira a református egyház hitelveit, mint Sinka Lajos? ha p. u. én, mint a mű írója, nem ismerhetném is: talán kérdésbe sem tehető.

De hátha tévedtek? Errare humanum est! s most tünt fel az igazság napja a Szamos mögül. Jer elő tehát sokat szenvedett kis könyvecske s tégy bizony-ságot magad felől.

Rövid bevezetés után, melynek nagyobb része (3 level) a szentírást, annak íróit, tartalmát ismerteti, következik a hittani rész. Isten léte, lénye, tulajdonságai stb. Szentháromság: lényegökben a helvetica confessio szerint; teremtés, gondviselés, csaknem szóról-szóra a heidelbergi kátéból. Bűnbeesés, eredendő bűn, a bűnösség általánossága, a megváltás szüksége, a váltáság, helyettes elégtétel, a megigazulás tana, a hit, mint az isteni kegyelem elfogadó eszköze, jó cselekedetek s így tovább nagyobb részben a heidelbergi kátéből, olykor-olykor a helvét hitvallásból. Hát nem református, konfessionális, igazi karakteristikus tanok ezek?

Vagy talán az erkölestani részben van a hiba? Tessék elolvasni az Isten ismeretéről szóló részt (35. lap, a 11-dik kiadásban), vagy utána az imádkozásról

szólót, az esküt stb. Mind, mind református elvek ezek. Az egyházzól és a sákramentomról pedig talán még csak írni sem lehet nekünk másképp, mint határozott s erős református felfogás szerint.

De hát mindenre azt mondja Sinka Lajos! „Az egészet áttanúlja a növendék és még sem jut annak tudatára: vajjon melyik felekezethez tartozik tulajdonképen? Annyit lát és megfigyelhet, hogy ő keresztyén, de bizony azt innen ki nem olvashatja, hogy református vallásu.”

Erre én ugyan idézhetném Hegedüs László egykori nagyírú sárospataki professor, majd lelkész mondatát, hogy t. i. hozzáértő ember az úri ima betanításával is erős kálvinistákká teheti a gyermekeket s fűzhetném tovább ezen a nyomon gondolataimat. De nem teszem. Sőt a heidelbergi kátéra sem hivatkozom, pedig annak református voltát még talán Sinka Lajos sem vonhatja kétségbe, holott egyetlen helyen sem fordul szövegében elő a református név. Hanem egyszerűen azt a meghurcolt könyvecskét veszem ismét elő s idézem annak 78 ik lapjáról, a mint következik:

„Mi az előszámlált hitfelekezetek között az evangéliom szerint reformáltak, vagyis reformátusok felekezetéhez tartozunk. Hitünk és meggyőződésünk szerint ugyanis az evangéliom szerint reformált egyház hitre tartozó igazságai hiven vannak a bibliából merítve s a Jézus Krisztus és az apostolok tanításával mindenben megegyeznek“ stb.

Ezzel talán be is fejezhetném mondani valómát. De nem, még teszek egy észrevételt. Tekintettel arra, hogy egy Sinka Lajos nem lehet annyira naiv, hogy az egyházkerület kiadásában megjelent, kötelezővé tett, épen vallástani kézikönyv előállításáról oly véleményben legyen, hogy az csakúgy magától, gyorsan és könnyedén létrejön, mint a gomba meleg nyári eső után; tekintettel továbbá arra, hogy Sinka Lajosnak a bírálata alá vett könyvecské: ismernie, mert talán tanítania is kell; végre mivel Sinka Lajos, mint erős, lelkes református ember, bizonyára jártas a református hittanban s jól ismeri egyházunk jellemző hit- és erkölestani elveit el-eltűnődöm felette, mi lehet e kirohanás indító oka? Hiszen ő nem tartozott eddigelé, legalább tudtommal, ama tollkoptató tanító közé, kiknek könyvecskéiket az egyházkerület könyvkiadó vállalata kisépervén az iskolákból, főképen ellenem torzsalkodának s kikkel szemben én, mint pár könyvecske írója, igen genant helyzetbe jutottam és a tisztesség okáért mélyen hallgattam. — Bizonyára nem más lesz az ok, mint a minden áron használni akérés. A jó szándék. De mint Dante mondja, ama bizonyos, veszedelmes helyre vezető út is jó szándékkal van kikövezve. A jó szándék hát szép, szép, de rosz útra, igaztalan kirohanásokra kár elvesztegetni!

A „vallástani tananyagunk“ című cikk egyébbb tulajdonságaihoz egyelőre nincs semmi szavam. E lap t. olvasói kellő értékökre leszállítják a phrasissokat. Különben is itt a tanterv reviziójának munkája. Annál majd találkozni fogunk velök.

Kovács Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

Búcsú-beszéd.

Keszi Hajdú Lajos ny. főgymn. tanár sirjánál. Kísújszálláson, 1901. febr. 26-ik napján.

Elköltözött Aggastyán! Immár néhai Kartársunk!

Kételkedve, habozón, elborúltan állunk meg e tátongó és némaságában oly félelmes sirszaj előtt, hogy utolsó búcsúszavunkat elrebegjük Hozzád.

A titkok titkát, a teremtett nagy világ csodás rejtélyét, a keletkezésnek és az elpusztulásnak, a születésnek és az elmúlásnak, az életnek és a halálnak bezárt könyvét hitünk tanítása szerint — Te már olvasod — mi pedig ép e pillanatban találjuk azt magunk előtt legborzalmasabb, legmegrázóbb, legghozzáférhetlenebb nagyságában

Hol vagy Te most, a kihez szavainkat irányozzuk? E kihült portetem márványvá merevült jéghideg arcán nem tükrözik a Te nemes lelked tiszta fénye! E romlandó tagok erjedező bensejében nem dobog fel a te áldott szived elszánt hazafiassága! Az igaz Isten ismeretért az evangelium szerint reformált vallásért soha nem csilapodó lánggal égő buzgóságodat hol keressük? És hol keressük, s hol találjuk az értelmet, mely a tudásra való vágyakozásban és törekvésben, a közjóért való serénykedésben soha lankadást nem ismert, s a mely hajdanta oly messze tájakra vetette világát?

Óh, a fáklya kialudt!

Szavaink üresen enyésznek el a levegőben, s nem csendülnek meg, soha-soha többé nem csendülnek meg a jól ismert kedves hangok várva-várt visszhang gyanánt.

Mi most eltávoztunk innét, haza megyünk még — talán (hisz a jövő oly rémesen kétes!), te itt maradsz, de *emléked* velünk jön. Szívünk belső rejtekébe zárva magunkkal visszük azt. Magunkkal visszük, s megőrizzük, a míg magunk is rendre eljövünk ezen az úton te utánad. Am mi fölöttünk bezárul majd a nehéz fődél s árnyával elborít a nagy éjszaka; de *Keszi Hajdú Lajos* neve kiszáll a zordon homályból, s az emlékezetnek szárnyain, odaadó, igaz keresztyén nevelői, lelkes és buzgó tanítói emlékezetének szárnyain átröpül ama nemes intézménynek, a kisújszállási ev. ref. főgymnasiumnak messzi jövődjén. A ki 36 nehéz, hosszú esztendőn volt hűséges sáfárja egy közintézetnek, önfeláldozó öre az egyház, a társadalom a nemzet reája bizott legfeltettebb kincseinek, méltó az, hogy emlékezete időn, enyészeten túl fenmaradjon. De az ő érdemeit nem is csupán a kisújszállási ev. ref. főgymnasium tekintli maradandóknak és hervadhatatlannak, múltjának viharos esztendei ama nagyok közé iktatták nevét, a kik az általános nemzeti ború felhői közül biztató csillagokként sugároztak ki egy eljövendő „jobb kor“ felé, azok közé, a kiknek domborodó sírja között leborulva áldó imádsággal említik dicsőített nevét a szerencsésebb unokák.

Elköltözött öreg Kartársunk! Emberi mérlegelés szerint hosszú életidőt juttatott neked a kegyes Gondviselő. S ha láttad iskoládat, egyházadat, nemzetedet küzdeni a létért előbb véres csatákon, majd a zöld asztalok körül, megadatott neked is, mint Simeonnak egykor meglátnod a megváltó, a győzedelmes békét mind a háromnál. Bizony boldogabb valál, mint azok, a kik a küzdelem gyilkos óráiban, jobb jövő felől kétségbeesve, dőltek ki a csüggedt sorokból. A pusztában való hosszas bolyongás után te megláttad az ígért Kanaán földjét.

Oh lásd meg, lásd meg ott fenn ama jobb hazában is, melyről szent vallásunk térszen ígértet a jóknak és igazaknak, — lásd meg az örök boldogságnak soha nem halványodó fényességét.

Hamvainak legyen könnyű a föld, ez a föld, a melyért szívtad a börtön penészes levegőjét, csörgetted a rabbilincset, — a haza szent földje!

Hű szolga! — vezetted be a te Uradnak örömebe!

Isten veled!

Dr. Pallagi Gyula,
ig. tanár.

Nyílt kérdés nt. Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző úrhoz.

Kivonat

a nagybányai egyházmegye szatmár vidéki lelkészi körének 1901. március hó 6 án tartott ülésének jegyzőkönyvéből.

7. szám.

Egyik lelkésztárs felemlíti, hogy az egyházkerületi jegyzőkönyv 276. számában a szatmári esperes jelentésében az olvasható, hogy Szabó Gusztáv szamoszegi lelkész leánya évek óta a szatmári zárdában bennlakos tanuló s vallás órára soha sem járt. Az egyházkerületi közgyűlés azonban ezen rendkívül meglepő körülményt határozatában figyelmen kívül hagyva megelégszik azzal, hogy a szatmári zárdában vallás órát mulasztó ev. ref. vallásuakról általánosan intézkedik.

Lelkészi értekezletünk csodálkozik azon, hogy az őrt álló főt, egyházkerület Szabó Gusztáv szamoszegi lelkész nagymérvű egyháziatlanságát figyelmen kívül hagyta; annival is inkább, mivel az illető egy nagy jövendelmű lelkészi állást tölt be, s így módja volna abban, hogy gyermekét — gondatlanul — Kolozsvárra, vagy Váradra vihesse tanulás végettl Midőn azért lelkészi értekezletünk legnagyobb mérvű megbotránkozásának ad kifejezést Szabó Gusztáv szamoszegi lelkész egyháziatlan magaviseletével szemben, elhatározza, hogy ezen jegyzőkönyvi számát, mint az egyh. kerületi nt. főjegyző úrhoz intézett nyílt kérdést a Debr. Prot. Lapban közzéteszi, felkérve a nt. főjegyző urat arra, sziveskedjék a mi — egyházunk jövője felett ilyen körülmények között méltán kétségbeesett — lelkünket megnyugtani, hogy mi okozhatta azt, miszerint Szabó Gusztávnak eme nagymérvű, — nemesak lelkészhez nem illő, hanem még világi embernél is megbotránkozást keltő — magaviselete mint erősen *fegyelmi vétség* eljárás végett az illetékes esperes úrhoz át nem tételt? S várhatunk-e a közel jövőben erre nézve megnyugtató feleletet?

Jegyzette *Bottyán Pál.*

Az értekezlet megbízásából közzé teszi

Hajdú Albert, ev. ref. lelkész,
lelkész-értekezleti elnök.

A „Tiszavidéki lelkészi kör“ értekezlete.

A „Tiszavidéki lelkészi kör“ folyó hó 7-én Majtison F. Varga Lajos a kör buzgó és tevékeny elnökének vendégszerető házában értekezletet tartott, ki ezúttal vett búcsút a körtől, mert Nagy-Rábéra megy lelkésznek. Az értekezlet istentisztelettel kezdődött, melyen Öry Tamás tiszakörödi lelkész predikált korszerű egyházi bajainkról; rámutatva azok orvoslására is a prot. öntudat felébresztése s belmissiói tevékenységben. A gyűlés tárgyai részben a kör magán ügyeit tárgyalók valának, melyek közül a kör által kitűzött „Karácsonyi Agenda“ pályázatnak eredménye emelendő ki. Három mű érkezett be. A pályadíj a két jobb munka közt szabatott meg. Szerzőik: Kassay Béla istvándii és Sipos József milotai lelkészek. Részben pedig korszerű eszmék megvitatása képezték a tárgyat. Ezek közül megemlítendő, hogy az értekezlet a zsinat összehívását

a felhalmozódott fontos ügyek elintézése végett sürgéini határozta, e végből az egyházmegyére javaslatot terjesztett fel.

Ezek után F. Varga Lajos mondott le elnöki tiszteről. A kör melegen vett búcsút derék elnökétől, kinek leginkább köszönhető, hogy e kicsiny kör oly sok életrevaló eszmét és újítást hozott felszínre. Legyen szerencsés új munkakörében!

Egy köri tag.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű szerkesztő úr!

Az 1897. évi 185. számú egyházkerületi végzés kötelezi a lelkészeket anyakönyvi kiadványoknál az egyházkerület nyomtatványainak használására. Ujabbán főt. püspök úr ezen határozathoz való alkalmazkodást rendeli el.

Őszintén megvallom, mindeddig én is azok közé tartozom, akik egyáltalában semmiféle nyomtatványt nem használnak, hanem fél ív papírt rovatozgatnak a kivonatok számára. Ezt több oknál fogva cselekszem, melyek közül főképpen kettőt említek meg:

1. A kivonatnak az eredeti anyakönyvvel szóról-szóra egyezni kell. E szabálynak még csak megközelítőleg sem tehetek eleget ha az egyházkerület nyomtatványait használom. Ugyanis e rovatos ívek a legújabbban elfogadott és használt anyakönyvek mintájára készültek. Már pedig ilyen anyakönyv az én egyházamban csak 1890. óta van; azelőtt a lelkészek maguk rovatolták az anyakönyveket „a V. Superintendentia által (1830.) kiadott tabella” szerint. Ezen tabellának egyetlenegy rovata sínes, mely az új anyakönyv rovataival megegyeznek. Az pedig tudnivaló dolog, hogy az anyakönyvi kivonatok 80%-át az 1890. előtti időkből kell kiadni.

2. Az egyházkerületi nyomtatványokon nem talállok helyet a bélyeg számára. Egyszer használtam ilyen nyomtatványt egy családi értesítőhöz, a bemutatott akkor is keservesen megletelezték a bélyeg szabálytalan elhelyezése és átírása miatt. Pedig ez 1891-ben történt, amikor a mostaniaknál sokkal kisebb alakú bélyegek voltak használatban. A mostani 1 koronás bélyegekből azonban nemcsak a családi értesítőkön, hanem egyéb kiadványokon sem lehet egy darabot sem szabályszerűen elhelyezni és átírni, mert azok a nyomtatott címratból 2—3 sort is eltakarnak.

Ezek főokaim a nyomtatott ívek mellőzésére, nem említve a szükséglet csekélységét, a beszerzési nehézségeket stb.

Felbátorítva nagytiszteletű úrnak ama sokszor tapasztalt nemes buzgalma által, melyet a hozzá intézett kérdésekkel szemben tanúsít, bizodalommal kérek felvilágosítást arra nézve.

a) Ha az egyházkerület nyomtatványait használom, hogy töltsöm be azon rovatokat, melyek az eredeti anyakönyvben nincsenek feltüntetve, viszont mit tegyek az eredeti anyakönyv azon adataival, melyek számára a nyomtatványban nincs hely?

b) Miképpen kerüljem el a megletelezést, ha pl. a családi értesítő homlokán levő 8 négyszögcenti méternyi térre 5—6 db 1 koronás bélyeget kell felragasztani?

Kiváló tisztelettel vagyok

Milótán, 1901. március 11.

Sipos József,
ev. ref. lelkész.

Azokat a rovatokat, melyek az eredeti anyakönyvben nincsenek feltüntetve sehogyszem töltsük ki, hanem üresen hagyjuk. Azon adatokat pedig, melyek számára a nyomtatványban nincs hely, beírjuk az észrevételek rovatába. Mi hajdanában így jártunk el. Hanem ha a blanquettákon az új bélyeg számára nincs elegendő tér, azon már másképpen nem segíthetünk, hanem csak úgy, hogy új és megfelelő űrlapok készítését sürgessük. Szerk.

Református nőegylet.

Vencsellőn (Szabolcs m.), hol az egyszerű földműves nép fiából csak nem régen alakult meg a református dalárda, folyó hó 3-án alakult egy másik egylet is, „vencsellői református ker. nőegylet” címen. Az alakuló gyűlést László Gyula lelkész nyitotta meg, Istenhez emelt buzgó fohászsal s a nőegyletek magasztos célját s szervezetét vázoló beszéddel. Az 50 tagból álló egyesület elnökévé: özv. G. Iski Jánosné; al-elnöknévé; Borsós Józsefné közfelkiáltással lőnek megválasztva. A többi tisztviselők s választmányi tagok személyében való megállapodás szintén dicséretre méltó közmegegyezéssel történt s már az alakuló gyűlésen egyesek által bejelentett önkényes ajánlatok biztató zálogai a kicsiny egyesület jövőbeni sikeres és áldásos működésének.

A fentiek közlését kérve, vagyok nagytiszteletű szerkesztő úrnak őszinte tisztelője

Vencsellő, 1901. márc. 6-án.

László Gyula,
ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

Gondolatok az új század legelső bűnbánati napjaiban.

Egyházi beszéd, írta s 1901. évi február hó 24-kén a nagytemplomban elmondotta *Dicsőfi József* volt theol. akad. professzor, most a debreceni ev. ref. egyház egyik lelképásztora.*

A szálka és a gerenda.

Mt. 7, 5. („Te képmutató, vedd ki először azt a gerendát a te szemedből és azután gondoldj arra, hogy a szálkát a te atyádfia szeméből kivessed”).

Bűnbánati napokat élünk és pedig az új századnak legelső bűnbánati napjait. Mindnyájan érezzük, még az is, a ki nagyhangon hirdetni nem tudja, vagy nem akarja — s bizony, alighanem az ilyen érzi a legigazabban, — hogy meg kell újulnunk az új századdal együtt, csak a megújulás igazi útját ösmerik olyan kevesen. Pedig a dolog íger egyszerű. Ha komolyan akarjuk erkölcsi megújulásunkat, kivétel nélkül meg kell újulnunk mindnyajunknak. Rosz lelkű orvos az, ki

* Azon mozgalmakkal összefüggőleg, melyek a debreceni egyházban egy év óta napirenden vannak s a melyekről lapunk olvasói a „Debr. Prot. Lap” hasábjairól néminemű tudomással is bírnak, — eddigelé 3 felvilágosító nyilatkozat jelent meg; Ugyanis kettő a lelkészkar nevében, egy pedig Dicsőfi József úr jelen egyházi beszédében. Ebből az egyházi beszédből a markánsabb részeket kötelességünk lapunk távolabb lakó olvasóival is megismertetni, hogy kiki maga alkossa meg magának az ítéletet erről a beszédről. S tesszük ezt annyival inkább, mert D. úr éppen lapunkban is kijelentette, hogy „mennyre méltatlanul támadtaot!” Nohát ítélje meg kiki. Mi szót sem vesztegetünk rá. Szerk.

meggyógyulásról beszél addig, míg a test bármely részében is bent lappang a betegség. S nem az-é a természetes dolog, hogy a ki rendet akar csinálni, avagy tisztaságot teremteni, kezdje munkáját mindig a hozzá legközelebb eső helyen. Kihez kihez pedig legközelebb esik ő saját maga. Ha hát igazán kívánjuk az egyetemes erkölcsi megújodást, az újjáteremtést legelőször is magunkon kell elkezdenünk. S éppen ez az, a mire olyan éles szavakban figyelmeztet bennünket Idvezítőnk szent leckékben: „Te képmutató, vedd ki először azt a gerendát a te szemedből és azután gondoldj arra, hogy a szálkát a te atyádfia szeméből kivesszed.“ A farizeusoknak szól, a kiknek még az imádságuk is így hangzott: „Isten, hálaikat adok Néked hogy nem vagyok olyan, mint egyéb emberek.“* Oh, ezek a merész erkölcsbírók, az erényességnek e szent vitézei magukat hibátlanoknak, több, tökéleteseknek tartották, de a más hibáit annál jobban meglátták maguk-hittségének gonosz szemüvegén keresztül. Az igazság fejedelme, Megváltónk ezért nezezi őket képmutatóknak, meg azért, mert mikor ők csak másokat akartak megjavítani és magukat nem, korántsem az egyetemes erkölcsi megújodás lebegett szemök előtt, hanem a mások kisebbítése, megrágalmazása és megalázása s ugyanakkor a magok fölemelése és dicsőítése. Mintha az égből kiáltana le rájuk a kérlelhetlen nyíltságú, öntudatuk legmélyebb gyökereit megrázó s éppen ezért igazán isteni szó: „Te képmutató, vedd ki először azt a gerendát a te szemedből,“ — azt a gerendát, a melyet nem akarsz meglátni, azaz: tisztítsd meg előbb tenmagadat ama nagy gyarlóságtól, mely mint valami szálfa szemed fényében nagy homályosságot okoz, „és azután gondoldj arra, hogy a szálkát,“ azaz a tiednél kisebb, nagyon sokkal kisebb gyarlóságot — „a te atyádfia szeméből kivesszed,“ azaz e gyarlóságtól őt kilisztítsad. Szer. testv.! „rosz időket érünk!“ Ismét a farizeusság fenyeget bennünket. Igaz, hogy kisebb mértékben mindig megvolt az emberiségben ez az erkölcsi méreg, — hiszen már a régi pogány írók emlegetik azt a két tarsolyt, a melyet az istenek ugy akasztottak a nyakunkba, hogy a melyikben a magunk vétke van, azt a hátunkon hordjuk s éppen ezért azt nem is látjuk, míg a másikat, melyben embertársaink gyarlóságai vannak, elől, a mellünkön viseljük s éppen ezért látjuk mindig és mindig olyan jól;** de ily erővel, hogy ne mondjam, ily vakmerően talán régen nem tört ki, mint épen e napokban. Törvényeket hozunk, másokkal meg is tartatjuk, de magunk összetapossuk; a mások hibáit, gyöngeségeit világgá kiáltjuk, a magunkét észre sem vesszük, sőt azzal ámitjuk magunkat, hogy ha mi nem, tehát más sem ösmeri azokat; másokat gáncsolunk s a magunk megbírlására még csak nem is gondolunk. Nem volt farizeusság soha, ha ez nem az!*** És nő a zavar, az ellenségeskedés és az elkeseredés s újjászületésünk, egyetemes megújodásunk napja, „késik az éjji homályban.“ És higyjétek el, hiába is várjuk mindaddig, míg csupán a szálkákat kercsetjük s a magunk szemében az otromba gerendát meg nem látjuk. Tehát félre a képmutatással: bíráljuk mi magunkat s ne másokat. De lássuk

I-ször,

hogy miért nem kell bírálunk másokat? Hogy miért nem kell bírálunk másokat, ennek hetvenszer hét-

nél* is több oka van. Elég legyen megemlítenem csupán egy párt, a legfőbbeket. A ki gyönyörűségét találja a mások felett való ítélkezésben, az előbb-utóbb képtelenné válik arra, hogy magát igazán megbírlhassa. Éppen úgy, mint a ki örökösen a más dolgával törődik, annak nincs ideje és ereje a maga kötelességeinek hűséges végezésére. A más gyarlóságait fürkészőnek figyelme végképpen elterelődik maga-magáról s okvetlen beáll nála az erkölcsi maga-elfeledés. De még ez nem minden. Még más veszedelem is fenyegeti ezt a szerencsétlen bírót. A míg mást ócsárol és rovogat, lassankint bele lovalja magát abba a bolond ábrándba, hogy csak másnak vannak hibái, neki nincsenek, csak mások bűnösök, ő tökéletes; míg végre mindennapi imádságává válik ama farizeusnak Istent és embert káromló felfohászódása: „Isten, hálaikat adok Néked, hogy nem vagyok olyan, mint egyéb emberek!“ S a hol ilyen imádság büze terjeng az ajkáról, ott nincs többé tiszta levegő, ott nincs többé magaösmeret, nincs többé magabírlat, nincs többé megtérés és nincs többé megjavulás. Lássátok, már maga ez az egyetlen ok elég volna arra, hogy megborzadjunk a mások örökös bírálgatásától. A ki beleesik e betegségbe, letvetkezi igaz emberi voltát s hazugságot csinál maga-magából. Sőt játszik a legnagyobb, örök üdvösségével, hisz maga az Isten Fia így kezdte tanítását: „térjete meg, elközelített az Isten országa.“** — oh, de hogy térjen meg az a ki botorúl azt hiszi, hogy ő a legjobb úton jár, hogy ő tökéletes? Jaj neki, az Isten Fia régen kimondta felette az ítéletet: „ha meg nem tértek, mindnyájan elvesztek . . .“*** És régi igazság, hogy semmi sem olyan ragadós, mint a rősz példa. A mások felett szívtelenül és nagyképpel bíráskodó is követőkre talál, ostoba bűnével megfertéztet s földön és mennyben szerencsétlenekké tesz másokat is, — megront sokszor egy egész nemzedéket. Továbbá lehet-e ott egyetemes erkölcsi újjászületésről beszélni, a hol ezek az eszelősök mindig csak másokat akarnak megreformálni, magukat pedig nem? És nem elveszti-e minden hitelét és komolyságát az erkölcsi megújodásra hívó szó akkor, a mikor azt az álnok képmutatás hirdeti? És nem megundorodik-e az erkölcsi érteke meg annak is az újjászületéstől, a ki pedig igazán szonjazta, ha látania kell, hogy azok a derék erkölcsbírók nyakig ülnek a szennyben, míg másokat nyíltan, ország-világ előtt becsmérlenek és szidnak? És nem arcállanság-e, hogy sokszor éppen olyanok kívánják a mások gyarlóságait és fogyatkozásait meglátni és aztán meg is torolni, a kik az általok megbírltaknál sokkal, de nagyon sokkal hibásabbak, sőt több, valóságos bűnösök? Szinte a kétségbeesés környékez meg bennünket, ha fájdalmasan elgondoljuk, hogy a keresztyén vallás két hosszú ezer év alatt csak így tudta belőlünk kiirtani ezt az alávaló pogány szemérmertlenséget; hogy nagy hangú bírálóink szemében ma is ott van a nagy lomha gerenda mikor a mások szemében az apró szálkákat olyan kihívóan komor arccal keresik.

Avagy nem így van, szeretett testvérem?! Oh, bár ne volna, bár ne volna! . . . Hát nem legió-e a számuk köztünk éppen ma is az ilyen képmutató ítélkezőknek? Szinte harsog a levegő kiátzásukban: ez sem jól van, itt is hiba, ott is hiba; szóval baj van mindennütt, csak éppen ő körülük van rendben minden. És nem ragad-e el gonosz nyavalyájuk másokra is? Elő-

* Lk. 18. 11.

** Phaedri Fab. IV. 10. — Hor. Sat. lib. II. 3. 298.

*** Mt. 23. 1-4.

* Mt. 18. 22.

** Mk. 1. 15.

*** Lk. 13. 3.

szőr elkezdi egy, aztán jön a második, a harmadik s versenyezve fujják az ócska farizeusi nótát: milyen bünösek, milyen hanyagok az emberek, hála Istennek, hogy mi nem vagyunk olyanok! Nézzétek meg az ugynevezett vezéremberekét és az uralkodó pártokat: keresik és üldözik a visszaélést, a bünt, de csak ellenfeleikben; ők maguk körül nem ismerik a bünt, nekik szabad elkövetni, hiszen ők uralkodnak, övök a többség s az ő varázskezüiben a legégerekiáltóbb igazságtalanság is igazsággá változik át. S a szemérem szüzi angyala, a ki orcápirulással suttogná fülünkbe: nem illik olyan kegyetlenül itélkezni annak, aki után maga után is nagy törvénytelenlégek, mulasztások, gyarlóságok és bünök kiáltanak; nem illik és nem is okos dolog kövel dobálózni annak, akinek a háza nagyon is vékony üvegből van, — óh, ez a szüzi angyal mintha örökre búcsút mondott volna nekünk. Csak így lehetséges aztán, hogy a mások becsületes, teljes erővel végzett munkáját éppen azok bírálják és ócsárolják, akik a maguk kötelességét csak negyedéből, ötödéből s így is csak felületesen végézik, mert vagy fogalmuk sincs a hivatásbeli hűségről, vagy pedig — idegen mezőkre tolakodva — olyan babérért dolgoznak, amely — úgy hiszik — közelebb emeli őket régen ápolt és nagy gonddal rejtegetett céljukhoz. Lármát ütnek a szálkákkal, hogy észrevétessek magukat. S mit kell látnunk egyházunkban és itt szép gyülekezetünk körében is? Kik panaszkodnak a vallásosság hanyatlásáról, az üres templomokról a legtelibb torokkal? Nem-e sokszor azok, akiket vagy sohasem, vagy csak elvétve találunk itt együtt velünk s ki tudja, hogy vajjon ekkor is igazán epedő és alázatos lélekkel jöttek-e ide bé, — óh mert nem látszik rajtok nyoma sem annak, hogy az Istennek itt hirdettet igaz igéje megtérésre, megjavulásra bírta volna őket? Kik hevülnek, valósággal rajognak ma az egyházért s hirdetik országszerte, hogy mennyire féltik jövőjét, — nem-e azok akik még tegnap, mikor még nem volt szükségük az egyház támogatására, nemcsak hogy nem gondoltak saját felekezetükkel, hanem egyenesen kárára dolgoztak? S nincsenek-e presbytereink és előljáróink akik szívesen elvállalják az előlüléseket a tanástermekben, de itt a templomban sem elől, sem hátul ülni nem szoktak, arra pedig, hogy egyházuk erejét anyagi áldozatokkal is gyarapítsák, talán soha nem fognak eszmélni sem?!... S kik kívánnak vasárnap délelőttöként — 4 templomunk mellett is két-két istenitiszteletet? Bizony nem ritkán olyanok, a kiknek az egy rendes istenitisztelet is sok, mert ők arra sem jönnek el. És nincs nagyobb képmutatás annál, mint mikor valaki azt mondja, hogy öneki nem alkalmas időben tartatnak az istenitiszteletek. Hiszen a vasárnap az Urnak napja, melyen még az állami törvények is tiltják a munkát s délelőtt 9 órakor csak készen lehet mindenki úgy, hogy megjelenhetik itt, az Ur házában stb.

KÜLFÖLD.

A holland egyházi életből.

A protestáns felekezetekről.

VI.

E kérdéstről csak röviden is szólni, s azt átfutólag is ismertetni: felette nehéz. Nem mondom, hogy nem áll a kutató rendelkezésére tudományosan megírt források egész halmaza, azonban azoknak átdolgozása, attanulmányozása hosszú időt igényel; sőt hosszú sze-

mélyes tapasztalat is szükséges. E rövid és szerény tudósításnak nem is lesz célja e becses lap olvasóit kevésbé érdeklő kisebb prot. felekezetek történeti fejlődésével terhelni, csupán, mint fentebb említém, futólagos ösmertetést adni. Nagyobbára neveiket fogom csupán megemlíteni a kisebb prot. felekezeteknek.

Az uralkodó egyház — a németalföldi ref. egyház. — Az a korszakalkotó küzdelem, a mely ez egyház úgy kül- mint beléletében felmerült megalakulása, a reformáció napjai óta, minket magyar reformátusokat, kik régi időtől fogva élénk összeköttetésben vagyunk a holland ref.-okkal, felette érdekelhet. Alkalmadtán, ha e becses lap hasábjait igénybe vehetem még,* bővebben fogok szólni.

Itt csupán az egyházak belkormányzásáról emlékezem meg röviden.

Minden egyházköztségben van alkotva egyháztanács (kerkenrad); ez áll a lelkész, a vének (presbyteroi) és diakonusok társaságából. A nagyobb számú gyülekezetet is egy egyháztanács vezeti, nincsennek felosztva kisebb egyházközségek. A lelkészek felváltva prédikálnak, hol egyik és másik templomban. A lelkigondozást e felette megnehezítő beosztást, mint a lapokból olvasám, meg akarják változtatni, a nagyobb egyházközségek több, teljesen önálló saját lelkészszel és egyháztanácsal bíró kis egyházközségekbe osztani.

A presbyterek, a lelkészeknek nagy segítségükre vannak a lelkigondozásban. Részt vesznek a vallás-erkölcsi élet gondozásában; kísérői lesznek a lelkészeknek az ugynevezett „házi visitek“-nél, melyet a lelkész évnegyedenként, minden Urvacsoraosztás előtt köteles megtenni. Ennek célja első sorban az Urvacsoraosztás idejének jó előre való tudatása; aztán a hívek felszólítása, hogy készítsék magukat az Ur asztalához; azoknál kikvonakodnak részt venni, megjelenni a szent ünnepélyen, köteles a lelkész az okok után kutatni, miért? arról, hogy elmaradások esetleges veszélytől járhat; s legtöbb esetben az ígért bírása után távozik a lelkész. A lelkigondozásnak egyik leghasznosabb módszere. A lelkésznek igen nagy alkalmat nyílik ez alkalommal minden dologra kiterjeszkedni, a vallás-erkölcsi élet minden mozzanatát megragadni. Én olvastam egy könyvet, J. P. von Laan** ref. paptól, ki életét és munkáját írja le hosszú 30 évről. E műben a fentemlített „házi visitek“-kel bőven foglalkozik. „Valóban,“ írja, „megragadó, mily nemes eredményeket érhet el az ember, e belmissiói munkálkodással. Itt nyílik a lelkész előtt alkalom szellemi erejét értékesítenni, a legszebb tér. Óh, mennyi hajlékba kopogtattam be, hol Isten iránti szeretetnek, a Jézus iránti hódolatnak halvány nyomait sem találtam; hol közeledésemet véres szemekkel nézték, s távozásomat minél előbb óhajtották. De Isten segített nekem, szegény szolgálójának, Igéje volt egyedüli fegyverem csupán, és már a harmadszori látogatásnál melegebb volt a ház fogadásomkor, éberebb volt a figyelem mondásaim iránt. Győztem sokszor és lelkem a legnagyobb meglepődést, boldogságot talált a zaklató napi munka után! Volt sok olyan ház, hol megjelenésemet örvendő fogadták, hol várva-vártak a hozzájok vitt Isten igéjére; volt olyan szegény, nyomoru hajlék, mely alig volt képes rövid időre befogadni helylyel megajándékozni: de annál nagyobb tér volt a szivekben, az evangéliom befogadására.“

* Mindenkor szívesen veszem.

Szerk.

** E könyv németben és angol fordításban is kapható. Felette ajánlatos olvasásra. Hollandiai irodalmi termékek egyik jelesét képezi. B. J.

A presbyterek tanácskoznak közösen a lelkészekkel az egyházi ügyek megbeszélésében, s végzik a vasárnapi istentiszteletek alkalmával szokásos kollekciót.

A diakonok a szegényügyet és egyházi alapítványokat kezelik.

A lelkészeket egész 1867-ig az egyháztanács választotta, azonban ez időtől kezdve, úgy napjainkban is részt vesz a közönség is a választásban. A nép, egyházközség saját kebeléből alakít egy választó bizottságot (kies-collegie), melynek feladata a lelkészeket, presbytereket és diakonokat választani.

Igen érdekes és feltűnő módon működik sok helyen a választó bizottság. Ha pl. a választó bizottság tagjai posiliv (streng orthodox) irányuak, úgy igyekeznek a liberális érzelmüket lehetőleg kiszorítani. Így történt ez pl. Amsterdamban, hol a választó bizottság által a modern irány teljesen háttérbe szorított, és a szigorú ref. Kuyper-féle vallásos *theologia* jutott diadalra.

Mikép történik az egyházközségek rendezése, összeköttetése?! Superintendenst nem ösmernek Hollandiában. Egyik lelkész sem rendelkezhetik a másik felett. Az egyházközségek összeköttetése, érintkezése történik először az úgynevezett: *lelkési körökben*. A hol a lelkészek egymás segítségére, theologiai kérdések megbeszélésére és egyházi ügyek elintézésére gyülekeznek. Több kör képez egy *osztályt*, és minden politikai provinciának megfelel egy egyházi provinciális társulat. Nagy jelentőségű az „osztályok” évi gyülekezése, melyen a lelkészek és vének gyülekeznek a különböző körökből.

Ennek beleegyezése nélkül semmiféle változtatást nem hozhat az egyházi törvények keretében a legfelsőbb fórum sem: a *zsinat*, a mely a tartományi előjárókból áll. Az összes ref. egyház érdekeinek megbeszélésére gyülekezik évenként; tagjainak száma 19. 13 lelkész és 6 presbyter, kikhez még néhány professor is, -- mint tanácskozó tag -- felvételik. A zsinat működése bizony felette meg van nehezítve, a különböző pártok (orthodox, liberális, hívők, stb.) közt örösi ellentétek merülnek fel. Ma napság inkább a modern theologusok vannak túlsúlyban a zsinat képviselői közt, s ezért megtörténik az, hogy egyes egyházi provinciák nem is küldenek már régóta képviselőket a zsinatra.

Nem csoda, ha ily körülmények közt évről évre szaporodik a különböző prot. felekezetek száma. Ha a lelkész kedvelt a nép által, magával viszi az egész egyházközséget. Még 1795-ig nem beszéltek Hollandiában más felekezetről mint reformátusokról, s ma 20, azoknak a száma, a melyek kisebb-nagyobb szerepet játszanak úgy az egyházi, mint társadalmi életben. A fő egyház, uralkodó egyház, igaz még ma is a *németalföldi ref. egyház*; nemcsak azért, mert az ország lakóinak több mint fele ma is ehhez tartozik, hanem mivel ennek múltja, történelme, kiváló tudományos vezető alakjai Hollandia dicsőségét képezik.

A másik és szintén jelentőségteljes egyházközség „*de christelyke gereformeerde kerk*.” 1816-ban vált el a németalföldi ref. egyháztól, máig külön egyházat képez; tagjainak száma mintegy 130,000. Egyházi ügyeiket és más dolgaikat, saját kebeléből alakult „*körben*” intézik el.

„*Ned. Gereformeerde kerk. Dolerenden.*” Vallásos *theologia*, szigorú kálvini irány követői. Alapítója Kuyper, amsterdami ref. lelkész; legtöbb követője ugyanott van.

„*De remonstrantsche broederschap.*” Ma igen

jelentéktelen kevesen vannak; mintegy 8093 tagot számlál 26 gyülekezetek. A praedestinatio elleni tanítást, mely miatt a dortrechti zsinat őket el is ítélte, ma már feladták. A felfogások sokban egyezik a memnonitakéval; hangsúlyozzák erősen az egyes egyházközségek teljes önállóságát.

Tiele tanár — határozottan mondja: mi nem képezünk egyházközséget, hanem „*testvéri társulatot*”, a melyben teljes szabadsággal szolgálhat egyik tag a másiknak. Évenkénti gyűléseiben részt vehet minden egyháztag, hol egyházi ügyeiket beszélgetik meg. 1634-ben alapított seminárjok, Amsterdamból Lydenbe tétetett át, hol az egyetemen összeköttetésben van. Hallgatói az egyetem többi tanait is hallgatják.

„*De luthersche Kerk*.” A reformáció napja óta megvan e kicsiny gyülekezet. A ref. egyház igen nagy befolyással volt reá minden időben. 64000 lelket számlál, melyből legtöbb Amsterdamban és Utrechtben van. Gyülekezet száma 49. Istentiszteletök csaknem ugyanaz, mint a ref.-é, minden liturgikális elemtől ment.

Utrecht, 1900. dec.

(Vége köv.)

Birtha József.

KÜLÖNFÉLEK.

— A **népesség sűrűsége**. Egyik német ujság pontos kimutatást közöl arról, hogy az országok milyen sűrűn vannak benépesítve. Egyiptomban egy négyszögkilométerre 290 lakos esik. A második helyen Belgium áll, a hol átlag minden négyszögkilométeren 226-an, laknak. Azután Nagy Británia és Írország következik négyszögkilométerenként 128 lakossal. Japánban 114-en, Olaszországban 110-en, Németországban az 1895-ik évi népszámlálás szerint 97-en, Auszriában 84-en. Svájcban 78-an, Franciaországban 73-an, Magyarországon pedig 58-an, Szerbiában 50-en, Romániában 41-en. Görögországban 38-an, Spanyolországban 36-an és Bulgáriában 35-en laknak átlag egy négyszögkilométeren. Az Egyesült Államokban 10, Norvégiában 7, Oroszországban 6, Braziliában pedig csak 2 ember esik minden négyszögkilométernyi területre, azaz ha elosztanák, mintegy 12 kat. hold jutna minden két embernek.

— A „**kerkelyke Courant**”-ban (Holland ref. lap) olvassuk az alábbi érdekes statisztikát: „Az inquisitiónak országában a jezsuitáknak hazájában, — Sp nyolc országban — egy nem régen összeállított statisztika alapján van: 62 Kathedrat, 33 papnövelde, 9 érsekség, 1800 püspökség, 66000 lelkész és káplán, 48000 szerzetes, 22000 nővér, 17000 klastrom. Pénzügyileg valamint szellemileg is kimerült országra bizony elég e szám. Vajjon csoda-e, hogy a nép lázong ott, hol 70000 zárdában élő *parasita* a társaságos jólétet fenyegeti a népet szípolozza, és mint *here* az összegyűjtött kincsek halmazán hasra tett kézzel nézi a népnek vérlázító nyomorát, szegénységét. És ez a *néptömeg* az evangéliom szolgálóinak. Krisztus parancsolatai követőinek mondja magát!!

— **Kongrua ügy**. Az ápril. hóban ülésező egyetemes konvent tanácskozásainak egyik tárgyát képezi a Kongrua-utalványozás s egyéb ide vonatkozó eljárás módosztatának kérdésében állást foglalni. Míg a megállapodásokhoz képest a kultusz miniszteriumban is dülöre nem jut a dolog: alig lehet remélni, hogy a folyó évi illetmények utalványoztassanak. A megoldásra egész sereg kérdés vár még, s egyikhez-másikhoz még a

Konvent előtt hozzá akarunk szólni, ha időnk és lapunk tere engedi.

— **Adományok.** A debreceni „István gözmalmi részvénytársulat a következő adományokat jutatta főiskolánk céljaira, n. m.: hittanhallgatók segélyegyletének 40 Kor., a joghallgatóknak 40 Kor., a gyorsírók egyletének 20 Kor., a főiskolai szegénytanulóknak 60 Kor., a főiskolai ének- és zenetanszék alapjára 40 Kor., a természetrajzi múzeumnak 40 Kor. összesen 240 Korona. Elismerés illesse a derék részvénytársulatot a nemes célú adományokért.

— **Évi jelentés.** A báró Baldácsy protestáns alapítvány állásáról Stand Lajos ügyvivő 59 oldalra terjedő füzetben adta ki a szokásos évi jejelentést. A jelentésből közérdekűnek tartjuk az alábbiak megemlítését, áttekinthető alakban szedve össze az adatokat. Az alapítvány vagyonát ingatlanok, értékpapírok s készpénz alkotják. Két birtoktestben fekvő ingatlan értéke 879,605 Kor. 20 fill. becsértéket képvisel, a rajta levő épüetek 314,973 Kor. 30 fillére vannak értékelve. Az értékpapír 187,600 Koronát tesz, készpénz s egyebek 36,666 Kor. 54 fillert. Ezek szerint az összes cselekvő állapot nem számítva be az óvadékokból alakult betéteket, 1,418,845 Kor. 4 fillére megy. Ezzel szemben a következő terhek állanak fenn: az örök alapítványi szerződés értelmében a budapesti ev. ref. theologiai intézetnek 21,000 Kor.: alapítványi tőke, a dunántúli egyh. Ker. lelk. özvegyek s árvák-javára tett 2000 korona alapítványi tőke; végül négy rendbeli ármentesítő társulat által felvett kölesöntőkből az alapítványi ingatlanokat terhelő hányad 344,844 Korona 40 fill. Az összes teher 367,844 Kor. 40 fill.; ezt levonva a vagyoni erőkből mutatkozik tiszta vagyon 1051,000 Kor. 64 fill. A jelentés bemutatja továbbá a földhitelintézet és az ügyvivő kézi pénztári számadását, 1900-ról; ezeken kívül a múlt évi számadás és költségvetés egybehasonlítását s az 1901. éviköltségleírányzat tevezetét. A múlt évi 110711 Kor. 49 fill. tisztajövedelem felosztására nézve azt javasolja, hogy a tulajdonos egyházkerületek illetményeképpen kerületenként 8000 Kor. osztassék ki tartalék alapra 5600 Kor. fordítsassék, amikor a maradvány 17,111 Kor. 49 fill. lenne. Végül az egyes birtoktestre vonatkozó részletes gazdasági jelentések után az alapítványi igazgatóság elébe az ügyvivő azzal az indítvánnyal lép, hogy a tulajdonos egyházkerületek meghatalmazottjainak közgyűlése 1901. okt. 19 én, mint az alapítványi megalakítás 25-ik évfordulóján kizárólagosan néhai Báró Baldácsy Antal alapító emlékére ünnepélyes közgyűlést tartson. Ezt az indítványt a magunk részéről megtoldjuk azzal a megjegyzéssel, hogy az egyházkerületek kebelében is meg lehetne a 25 éves évforduló alkalmával emlékezni a nagy alapítóról, a mikor kedvező alkalom kínálkoznék arra, hogy a nagy alapító intenciója éppen a mai idők szerint szükségelt méltatásban részesüljön.

— **A felső-szabolcsi egyházmegye gyűlését** április 15—17-én fogja megtartani Nyíregyházán. Fontosabb tárgyai lesznek: az esperes jelentése az időközben végzett ügyekről; bizottsági jelentés az egyházmegyei leányinternatus ügyéről; javaslat a lelkészi nyugdíjintézet és az egyházi adóteher könnyítése tárgyában. stb.

— **A kereszt elhelyezése az egyetemen.** A „Magyar Állam“-ból veszszük át s minden hozzátevés nélkül közöljük a következőket: „Az egyetemi ifjúság egy része ma reggel (márc. 18.) 8 órakor az egyetem több tantermeiben egy-egy keresztet függesztett ki. A kifüggesztés nagy tüntetések között történt, mert többen tiltakoztak ellene. Az esetről jelentést tettek a rektor-

nak. *Margitay* tanácsjegyző a tüntető felszólalásokra szolgálkál le akarta vétetni a keresztet, de az ifjúság mindenütt megvédte. Azért ott hagyták s csak egy jogkari teremben vették le. Még délelőtt azonban egy csoport református (keresztény!) tanuló gyűlést tartott hogy a tanács foglaljon állást a maga határozata mellett, azaz távolítsa el a keresztet. Ez ellen viszont most a katolikus ifjak indítottak ellenmozgalmat. *Kovács Gyula* egyház-jogász maga levette a keresztet, de itt is azonnal újra kitették. Előadást tartottak 8—9-ig a kereszttel ékített termekben: Láng Lajos, Ferdinandi Béla, Kovács Gyula, Petz Gedeon, Ballagi Aladár; 10 órán túl előadás nem volt. A tanács rendkívüli ülést tartott. Érdekes Lóczy Lajos tanár nyilatkozata. Feljött s egyik polgártól kérde: „mi van itt“? „Kifüggesztettük a keresztet“! „Hát lehet valakinek e miatt haragudnia . . .?“

— **Van-e hát csakugyan szükség a közjátékokra?** Lapunk érdemes olvasói előtt ismeretes a vita, mely e kérdés körül forog. Egyik külföldön élő munkatársunk e tárgyban a következőket írja: „egyformaságot sehol egy városban sem tapasztaltam. Egyik templomban játszik a kántor közjátékokat, a másikban nem. Elmentem végre directe e célból Utrecht egyik nagy orgona-művészehez, ki hozzá intézett kérdésemre a legnagyobb előzékenységgel ezeket mondta: én barátja vagyok a 2 taktusos, tehát rövid közjátéknak; ha ezt azonban a kántor szeszélyessége unalmas, hosszú melódiára változtatva elrontja, az az éneklők áhítatosságának határozott rovására történik. Ezért van az, hogy sok helyt, a hol nem mester kezében van a billentyű, el is maradhat a közjáték. Tehát vagy helyes rövid közjáték, vagy semmi. Ez itt a főelv. És ez utóbbi sem rossz. Az éneklés nem dőcögős; az áhítatosságot semmi sem zavarja; folytonosan folyik az éneklés“.

— **Egy magyar származású** jelenleg Genfben élő nőtől, egyik előkelő genfi polgár nejétől vettük a következő érdekes sorokat: „Igen tisztelt úr! Megkaptam néhány napok előtt a „Debreceni Protestáns Lap“-ot. Fogadja küldéséért szívélyes köszönetemet. Nagy érdekléssel olvastam a Dr. Ferenczy Gyula úr által írt cikket a „Városi nagy egyházak sorsa“ melyből kitűnik hogy mennyire hatra áll Magyarországon a protestáns egyház és esodálkoznak a fölött hogy Debrecen városa csak hat lelkészszel bir.* Bizony valóban lehetetlen hat lelképásztornak eleget tenni oly nagy számú közönségnek, hol már 20 vagy 25-nek is volna elég dolga. Annál inkább mivel a katolikus egyház nagyon működik. Reményem hogy mégis már a nép eléggé föl van világosítva és nem hagyja magát a babonás katolikus hit által félre vezetetni. Én kaptam a múlt héten egy levelezőlapot az itt mellékelt imával. A múlt napokban kapott levelező-lap tartalma: Óh édes Jézuskám Krisztus! Hozzad könyörgünk oh nagy Isten, könyörülj rajtam és az egész emberiségen. Tisztíts meg minket a te szent véred által a bűntől, most és mindörökké Amen! *Oh paduai St.* könyörögj érettem! Dicsértésék az Úr Jézus Krisztus, most és mindörökké Amen. *Oh paduai Szent Antal* segíts meg engemet! Ezen imát a bécsi érsek kapta és ő küldte szét, 9 napon keresztül minden nap el kell egyszer mondani és minden nap valakinek által adni. A ki azt terjeszti, an-

* A múlt évben kifejtettem már éppen e lapok hasábjain hogy Debrecennek a meglevőkön kívül még legalább 6 lelkészi állomás szervezéséről kell gondoskodnia s ime ez a lelkes magyar származású nő most mennyire túlcitál. Ha engem meg nem hallottak, hallják meg hát a kiket illet, az ő szavát. Szerk.

nak egy óhaja be fog teljesedni, aki nem terjeszti, az egy bünt követ el és azt egy csapás éri. Csodálatra méltó hogy a 20-ik században még ilyen módon merik a katolikusok a népet lenyomni. Mi protestánsok is fölkiálthatunk, Oh Szent Isten könyörülj rajtunk!!

— **Nekrolog.** Vettük s részvétünk tolmácsolása mellett közöljük a következő gyászjelentést: „A kecskeméti áll. segélyezett ev. ref. főgymnasium tanári testülete őszinte fájdalommal jelenti, hogy **Parragh Gedeon** nyugalmazott tanár, ki 40 évig volt a főgymnasiumnak egyik jeles tanára és büszkesége s ki 1897. szeptemberben vonult nyugalomba, folyó hó 14-én délelőtt 9 órakor, életének 65-ik évében elhunyt. Temetése folyó hó 16-án d. e. 10¹/₂ órakor történik a Klapka-utca 158. számú háztól a ref. felső-temetőbe. Kecskeméten, 1901. március hó 14-én. Áldás emlékére!“

— **Általánosan elismerik** úgy nálunk, mint külföldön, hogy a Mauthner-féle gazdaság és kerti magvak gyakran háromszor akkora termést adnak, mint sok másféle magvak. Különösen impregnált csillagjegyű répamagjai ritkítják párjukat és össze nem tévesztendők más utánzott hasonló védjegyű, de nem impregnált répamagokkal. A Mauthner féle magok tehát felülmulhatatlanok és gazdáink csak helyesen cseleksznek, ha magzsükségletüket mindig Mauthner-féle magokkal fedezik.

— **Ki akar egyéves önkéntes leni?** Bizonyára akárhány fiatal ember van, ki annak idején tanulmányait félbehagyta s így a 3 éves terhes katonai szolgálatnak néz elébe, Debrecenben már évek óta sikeresen működik az országszerte kitünő hírnévnek örvendő Lichtblau Albert-féle miniszterileg engedélyezett katonai előkészítő tanfolyam, (tanbizottság: eddei Draugentz János m. kir. ny. honvédeztudós, Mayer Adolf cs. és kir. ny. őrnagy) melyben azon ifjak, kik még sor alatt nem állottak, foglalkozásukra és előkészütségükre való tekintet nélkül rövidesen megszerezhetik az egyéves önkéntesi jogot Felvilágosítást és prospektust készséggel küld Lichtblau Albert igazgató Debrecen.

— **Fertőző betegségek ellen,** melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szives figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“

T a r t a l o m - j e g y z é k: Nehány szó az idealizmusról. F. Varga Lajos. — Levél Csermőből. Vadas Gyula. — T á r c a: Adventi ének. Fejes István. — A rabsegélyező egyletekről. Csiky Lajos. — Tanügy: „Tanítsunk református hittant.“ Kovács Lajos. Közéletünk: Búcsú-beszéd Dr. Pallagi Gyula. — Nyílt kérdés nt. Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző úrhoz. Bottyán Pál. Hajdú Albert. — A „Tiszavidéki lelkészi kör“ értekezete. Egy kör tag. — Levél a szerkesztőhöz. Sipos József. — Református nőegylet. László Gyula. — I r o d a l o m. — Külföld: A holland egyházi életből. Birtha József. — Különfélék.

Felölös szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat

a felső-szabolcsi ev. reform. egyházmegyében a **fényes-litkei lelkészi** állomásra.

A **fényes-litkei** lelkészi állomás III-ad osztályú. Javadalmazása földben, készpénz, tűzifa, terményben 685 frtban volt ez ideig megállapítva; 1600 koronáig részesülni fog 319 korona 72 fillér állami kiegészítésben.

A szabályszerűen felszerelt kérvények f. évi ápril. 15-ig Görömbei Péter ev. ref. espereshez küldendők Nagy-Kállóba (postahely, Szabolcs megye).

Debrecen, 1901. márc.

Kiss Aron
püspök.

Badacsony borvidéki

saját termésű hegyi bor kölesön-hordókban kapható Raksányi Károly ref. lelkésznél Balaton-Henyében (u. p. Köves-Källa.) **1900. évi termés** (erős, édeskés, főként azoknak ajánlatos, kik viz nélkül tisztán szeretik a bort) hektoliterje 52 korona.

1899. évi (savanykás, kellemes italu, ez azoknak válik be, a kik vízzel isszák a bort) hektoliterje 50 korona.

1900. évi vörös bor, hektoliterje 60 kor. Van egy éves törköly pálinkám is; hektoliterje 120 korona.

Hazai gyökeres sima szőlővessző ezre 6 korona.

Chief Office 48. Brixton-Road, London, SW.

A. Thierry gyógyszerész
vérképző és tápláló valódi

Hämatin-Pilulái

a legmegbízhatóbb szer. a vérszegényég, sápkór és ezek utóbetegségei ellen. Kerülendő a gyomorszerveket túlságosan izgató, bódító nehéz vasborok használata. inkább ezen könnyű, szelíden alkalmazkodó pilulák használandók. Minden valódi doboz a gyáros nevével van elátva. Egy dobozt bérmentve küld **4 koronáért** az összeg előleges beküldése mellett az

Apotheker A. Thierry' Balsam Fabrik

Pregradában, Rohitsch-Savanyukut mellett

HÖNIG FRIGYES

GOZÜZEMRE BERENDEZETT HARANG- ÉS ÉRCÖNTÖDÉJE,
SZIVATTYU GYÁRA.

ARAD, RÁKÓCY-UTCA, 11.—28. SZÁM.
ALAPITTATOTT 1840-BAN.

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben.

Ajánlja 10 évi jtállás és a legkedvezőbb fizetési feltételek mellett saját találmányu

CS. ÉS KIR. SZABADALMAZOTT

HARANGJAIT,

melyeknek előnye az, hogy bármely más haranggal szemben egyes ugyanazon erős és mély bangu harang előállításánál

20—30% ércsúly megtakarítás éretik el.

Forgatható vas harang felszereléseit és vas harang állványokat, melyeknek alkalmazásánál a harangok a megrepedéstől megóvatnak s a legnagyobb harangok is lódíthatók anélkül, hogy a tornyot megingatnák.

Régi harangoknak forgatható vaskoronára való átalakítását. Repedt harangoknak újra öntését, vagy csekély felülfizetés mellett új harangokkal való becserélését.

Költségvetések és képes árlapok kívánatra díjmentesen küldetnek.

Üzletem fentállása alatt 96 év. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem

Debreezenben,

Darabos-utca 7. sz. alatt (a Collegium mellett.)

Fentáll 1893. óta.

Teljesen e célra épített házamban készítek a mai kor legelőkeltebb vívmánya szerint, bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jótállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a cégem iránti bizalom, s ígérem ezuttal is, hogy továbbra is úgy az árakban, mint a kivitelben egyházzal érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem.

Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron több évre menő jótállás mellett. — Megrendelésre készítek bármilyen kivitelű harmóniumokat is.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-organista és tanító urak szíves pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona építő.

Műtermemben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállítva.

Érdeklődőket szívesen látok, terveikkel készséggel szolgálok.

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hos zu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreezenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hirnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreezenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olesóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölhetnek.

Pontos címre figyelni tessék.

Szabott ári Szabott ári Szabott ári